T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

GÜNÜMÜZ SANATINDA BİR DİRENİŞ FORMU OLARAK SANATÇI AKTİVİZMİ VE Aİ WEİWEİ SANATI

Hazırlayan
Baver DOĞANAY

Danışman
Doç. Dr. Ragıp TARANÇ

İzmir / 2022

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

GÜNÜMÜZ SANATINDA BİR DİRENİŞ FORMU OLARAK SANATÇI AKTİVİZMİ VE Aİ WEİWEİ SANATI

Hazırlayan
Baver DOĞANAY

Danışman
Doç. Dr. Ragıp TARANÇ

İzmir / 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Günümüz Sanatında Bir Direniş Formu Olarak Sanatçı Aktivizmi ve Ai Weiwei Sanatı" adlı çalışmamın tarafımdan, bilimsel, ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... /... /...

Baver Doğanay

İmza

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün ...../...../..... tarih ve .....sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin .....maddesine göre Resim Ana sanat Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Baver Doğanay'ın "Günümüz Sanatında Bir Direniş Formu Olarak Sanatçı Aktivizmi ve Ai Weiwei Sanatı" konulu tezi/projesi incelenmiş ve aday ...../...../..... tarihinde, saat .....' da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır. Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini/projesini savunmasından sonra .....dakikalık süre içinde gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin/projenin .....olduğuna oy.....ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE **ÜYE**

ÖZET

Bu çalışma, sanatçıların günümüzdeki toplumsal meselelere yaklaşım biçimine odaklanır. Savaş sonucu oluşan kitlesel göçler, insani problemler, işgal-yıkımlar ve özgürlüklerin kısıtlanması gibi durumlara aktivistler, sanat ve eylemle karşı durmuştur. Bireysel özgürlükleri ön planda tutulurken, aktivizmin caydırıcı gücüyle beraber kitlesel direnişin önü açılmıştır. Fütürizmle başlayan sanatsal direniş daha sonra Dada ile güçlü bir hal almış ve bu yeni başkaldırı biçimlerini aydın, yazar, edebiyatçı, ressam ve düşünürler oluşturmuştur. Bu da eylemin sanatla güçlü bir yol izlemesini sağlamıştır.

Günümüzde Ai Weiwei, muhalif bir sanatçı olarak evrensel bir kimlik yakalamıştır. Evrensel bir problem olan insan yaşamına odaklanan sanatçı işlerinde politik ve eylem gücünü kullanarak insan hakları ihlallerine dikkat çekmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde, muhalefetin aktivizme nasıl dönüştüğünden, sanatla direnişin ne demek olduğundan bahsedilmiş ve sivil toplum kuruluşlarının toplumsal olaylardaki rolüne değinilmiştir. İkinci bölümünde, Türkiye'de güncel sanat ve aktivizm, toplumsal hareketler, 68 olayları, gezi olayları gibi şehir direnişleri ve aktivist sanatçılar üzerine durulmuştur. Üçüncü bölümde ise Ai Weiwei'nin hayatına, işlerine ve aktivist duruşuna yer verilmiştir. Dördüncü bölümde sanatsal çalışmalarım 'şehir hakkı gerçeğinde Nusaybin örneği' başlığı altında ve araştırmanın çıkış noktası olan Nusaybin direnişi ele alınmıştır. Kentin yıkım sürecinden sonraki büyük değişimi ve isyankâr nüfus gruplarının denetlenmesine olanak verecek şekildeki inşası üzerine üretilen işlere ve pratiğime yakın sanatçı örneklerine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Aktivizm, eylem, direniş, artivizm, Ai Weiwei

ABSTRACT

This study focuses on the way artists approach contemporary social issues. Activists stood against situations such as mass migrations, humanitarian problems, occupation-destruction and restriction of freedoms that occurred as a result of the war, with art and action. While keeping individual freedoms at the forefront, the deterrent power of activism paved the way for mass resistance. The artistic resistance that started with futurism later became stronger with Dada and these new forms of rebellion were created by intellectuals, writers, men of letters, painters and thinkers. This enabled the action to follow a strong path with art. Today, Ai Weiwei has achieved a universal identity as a dissident artist. Focusing on human life, which is a universal problem, the artist drew attention to human rights violations by using his political and action power in his works.

In the first part of the study, how the opposition turned into activism, what art and resistance mean, and the role of non-governmental organizations in social events were mentioned. In the second part, urban resistances such as social movements, 68 events, Gezi events and Nusaybin resistance, which is the starting point of the research, are discussed. The works produced on the city's great change after the demolition process and its construction that will allow the rebel population groups to be controlled are included. In the third part, Ai Weiwei's life, works and activist stance are included.

Keywords: Activism, Action, Resistance, Artivism, Ai Weiwei

ÖNSÖZ

Geçmişten bugüne zulme, haksızlığa ve süregelen toplumsal olaylara birçok kez sanatla direniş gösterilmiştir. Sanatçı aktivizminin tarihsel sürecini araştırıp örneklendirdiğim, artivizmin ve aktivizmin ortaya çıkışını ve sanatla direniş gösteren aktivist sanatçılardan Ai WeiWei ve sanatını incelediğim **"Günümüz Sanatında Bir Direniş Formu Olan Sanatçı Aktivizmi ve Ai Weiwei Sanatı"** başlıklı çalışmamın başlangıcında büyük payı olan Dr. Öğr. Üyesi Murat Özdemir'e, çalışmamın gelişmesi ve sonuçlanmasında yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Ragıp Taranç'a, son büyük dokunuşuyla tezimde bütünlük sağlamasına sebep olduğu için Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Kahyaoğlu'na ve her zaman yanımda olan, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen biricik anneme teşekkür ederim.

Baver Doğanay,

İzmir, Eylül, 2022

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ ..... **ii**
TUTANAK ..... **iii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
ÖNSÖZ ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
GÖRSELLER LİSTESİ ..... **ix**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **3**
BİR MUHALEFET ŞEKLİ OLARAK SANATÇI AKTİVİZMİ **3**
1.1 Aktivizm ve Toplum İlişkisi 3
1.2. Sivil Toplum Kuruluşları 4
1.3. Sanat Akımları ve Aktivizm 6
1.3.1 Kübo-Fütürizm 6
1.3.2 Fütürizm 8
1.3.3 Başkaldırı Olarak Dada Aktivizmi 12
1.3.4 Sanatsal Aktivizm 16
İKİNCİ BÖLÜM **18**
TÜRKİYE'DE GÜNCEL SANAT VE AKTİVİZM **18**
2.1 Toplumsal Hareketler ve Aktivizm 19
2.2 68 Olayları 20
2.3 Gezi Olayları 21
2.4. Türkiye'de Performans Sanatı ve Aktivizm 24
2.5 Siyasi Otoriteye Direniş Formu Olarak Aktivizm 25
2.5.1 Halil Altındere 25
2.5.2 Şener Özmen 26
2.5.3 Burak Delier 27
2.6 Türkiye'de Beden ve Performans Bağlamında Aktivizm 28
2.6.1 Nezaket Ekici 29
2.6.2 Şükran Moral 30
2.6.3 CANAN 31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **34**

Aİ WEİWEİ 34
3.1 Ai Weiwei 34
3.2 Ai Weiwei ve Göç Olgusu 45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 51
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 52
SEHİR HAKKI GERÇEĞİNDE NUSAYBİN ÖRNEĞİ 52
4.1 Şehir Hakkı Gerçeğinde Nusaybin Örneği 52
SONUÇ 68
KAYNAKÇA 70
İNTERNET KAYNAKLARI 72
ÖZGEÇMİŞ

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Natalia Goncharova, *Bisikletçi* (1913), tuval üzerine yağlıboya, 78×105 cm, Rus Devlet Müzesi 7

Görsel 2: F. T. Marinetti, "Hava Bombardımanı (nu. 67)", 1915-1916. 9

Görsel 3: Umberto Boccioni, "Kent Uyanıyor", 1910, Milan, İtalya 10

Görsel 4: Luigi Russolo, "Parfüm", 1910 11

Görsel 5: Hannah Höch, Yemek Bıçağı Dada Almanya'nın Bira Göbekli Weimar Kültür Çağını Kesiyor, 1920 14

Görsel 6: John Heartfield ve Rudolf Schlichter, Prusya Başmeleği, 1920 15

Görsel 7: Kırmızılı Kadın 21

Görsel 8: Duran Adam 22

Görsel 9: Çıplak Vatandaş 23

Görsel 10: Halil Altındere, Tabularla Dans, 1997 25

Görsel 11: Şener Özmen, Sanatçı Aslında Ne İster, 2012, Video, 02'19" 26

Görsel 12: Burak Delier, Bekçi, 2005 27

Görsel 13: Nezaket Ekici, Double Bind, Performans, Atropos,2006 29

Görsel 14: Şükran Moral, 'Hamam' performans, İstanbul, 1997 30

Görsel 15: CANAN, 'Cennet' 2017 31

Görsel 16: Ai Weiwei Ayçekirdekleri Lonndra Tate Modern 2010 35

Görsel 17: Ai Weiwei, Bang, 55. Uluslararası Sanat Sergisi- Venedik Bienali 2010-2013 ... 36

Görsel 18: Ai Weiwei, İki Ayağa Bir Pabuç, 1987 37

Görsel 19: Ai Weiwei Surveillance Camera / Gözetleme Kamerası (2010) 38

Görsel 20: Ai Weiwei 'Asılı Adam'. 1985, 39 x 28 cm. 40

Görsel 21: Ai Weiwei, Sonsuza Kadar Bisiklet, Taipei Güzel Sanatlar Müzesi 41

Görsel 22: Ai Weiwei – Han Hanedanı Umunu Düşürmek, 1995 42

Görsel 23: Ai Weiwei, 1001 Sandalye, 2007, Objects, Kassel 43

Görsel 24: Ai Weiwei- Hatırlama , 2009, sırt çantaları ve metal armatür, 925 x 10605 x 10 cm (364 x 4175 x 4 inç), Haus der Kunst, Münih 44

Görsel 25: Aylan Kurdi, Muğla, 2015 46

Görsel 26: Ai Weiwei, 2016 47

Görsel 27: Ai Weiwei, İnsan Seli, 2017 48

Görsel 28: Ai Weiwei, İnsan Seli, 2017 49

Görsel 29: Ai Weiwei, Güvenli Geçiş, Berlin, 2016 50

Görsel 30: Nusaybin Kent görünümü 2016 53

Görsel 31: Nusaybin yeni TOKİ 2018 53

Görsel 32: Baver Doğanay ‘İsimsiz’ çeşitli gazete görselleri ve telefon formatında, fotoblok üzerine yağlı boya, 2016 55

Görsel 33: Baver Doğanay ‘İsimsiz’ çeşitli gazete görselleri ve telefon formatında, fotoblok üzerine yağlı boya, 2016 56

Görsel 34: Baver Doğanay ‘Mavi Kare’ 4x(100x100cm) branda / yerleştirme, 2017..... 57

Görsel 35: Baver Doğanay ‘Mavi Kare’ 4x(100x100cm) branda / yerleştirme, 2018..... 58

Görsel 36: Baver Doğanay ‘Tek Piksel’ video görselleri, video performans, 2017 https://vimeo.com/ HYPERLINK "https://vimeo.com/249920228"249920228…….…….59

Görsel 37: 220x167cm tuval bezi üzerine yağlı boya, 2019 60

Görsel 38: Nusaybin Yeni TOKİ 2018..... 61

Görsel 39: Gerhard Richterr ‘Stadtbild Madrid’ 277x292 cm Tuval üzerine yağlı boya 1968 62

Görsel 40: Nusaybin 110x83cm tuval bezi üzerine yağlı boya..... 63

Görsel 41: Nusaybin 178x135cm tuval bezi üzerine yağlı boya..... 63

Görsel 42: Nusaybin 110x83cm tuval bezi üzerine yağlı boya,..... 64

Görsel 43: Zehra Doğan Nusaybin 2016..... 65

Görsel 44: Nusaybin hava fotoğrafı 2016 65

Görsel 45: Banksy, Free Zehra Doğan, 2018, Manhattan New York 66

Görsel 46: Banksy, Free Zehra Doğan, 2018, Manhattan New York 66

GİRİŞ

Bu çalışma, sanatın muhalif yapısını, artivizm akımını ve aktivist sanatçıları incelemektedir. Sanat; bir ifade biçimi olmasının yanı sıra eylem dilini de etkili kullanır. Tarihsel süreçteki toplumsal olayları sanat eserlerinden takip etmek, dönemi anlamanın en iyi yoludur. Bu da bize gösterir ki, tarihsel süreçte sanat hem insanı hem toplumu hem de dünyayı anlamanın bir yolu olmuştur.

Toplumun aynası olan sanat, aynı zamanda tarihsel süreçte gözle görülür değişiklikler yaratacak kadar da güçlüdür. Şiddetin hüküm sürdüğü toplumsal olaylara, sanatçılar bambaşka bir şekilde tepki vererek olayın akışını değiştirebilirler. Bir sanatçının tepkisi bazen bardağı taşıran son damla, bazense uzun bir yolda kilometre taşı olabilmektedir.

Tarihsel süreçte birçok olay, o dönemi yansıtan sanat eserleriyle anımsanır. Savaşlar, yıkımlar, işgaller ve zulümler karşısında aktivist sanatçılar, sanat ve eylemle karşı dururlar. Günümüzde de aktivizm ve sanatçı eylemlerinin caydırıcılığı ve yaptırım güçleri vardır. Kitlesel hareketi ateşleyen bir yapısı olduğu için eylem, sanat ve direniş birbirinden ayrı düşünülemez.

Çalışmanın ilk kısmında, fütürizmden doğan sanatçı muhalefetinin aktivizme dönüşme süreci olaylar ve örnekler eşliğinde incelenmiştir. Sanatçı direnişinin halk ve hükümet üzerindeki etkisi ve tarihsel süreçteki yerlerini konu edinen birinci bölümde sivil toplum kuruluşlarının direniş ve eylemlerdeki etkisine değinilmiştir.

İkinci kısımda ise isyanlar, baskı, zulüm, yıkım ve kıyımlar karşısında sanatçı aktivizminin toplumsal hareketlerdeki yerine değinilmiştir. Konu, olaylar çerçevesinde ve örnekler ile işlenmiştir.

Son kısımda sanatçı muhalefetine ve aktivizme hayatının her döneminde örnek gösterilebilen, sanatı ve yaşamıyla bir ‘'direniş’’ unsuru olan Ai Weiwei ve sanatı işlenmiştir. Hayatı, aktivist eylemleri, sanatı ve duruşu ile muhalif bir sanatçı olan Ai Weiwei üzerinden sanatçı aktivizminin toplumsal olaylardaki yerine değinilmiştir.

Çalışma, kurgu ve anlatım biçimi olarak olaylarla ve sanat eserleriyle desteklenerek hazırlanmıştır ve sanatın toplumsal hareketlerdeki etkisi, toplumsal olayların sanatta bıraktığı izler ve sanatçı aktivizmini işlemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR MUHALEFET ŞEKLİ OLARAK SANATÇI AKTİVİZMİ

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR MUHALEFET ŞEKLİ OLARAK SANATÇI AKTİVİZMİ

1.1 Aktivizm ve Toplum İlişkisi

Yaşadığın alana ve benliğine müdahale sonucu, içgüdüsel dürtüler ile verilen ve ani gelişen tepkiler ilk karşı duruş, bunun doğurduğu öfke patlaması ise itirazın fitilini oluşturma sürecidir. Bu olguya karşı durmak, muhalif olmak kişi güvenliğini sağlar ve iktidarın hamlelerini kısıtlayıcı etkiler doğurur. Genel anlamda bakıldığında 'eylemcilik' olarak ifade edilmesiyle beraber toplumsal veya politik değişiklik meydana getirmek için bilinçli bir biçimde yapılan olay olarak da tanımlanabilir. Problem birden çok kişinin sorunu haline gelebilir. Böylelikle ortak fikirde küçük topluluklar oluşmaya başlar. Karşı duranların sayısının artması kitlesel hareketleri doğurur. Kitlesel hareket demek kontrolün iktidarın elinden çıkması ve taleplerin daha hızlı yerine getirilmesi demektir. Kitlenin direnişe hazır olmasında çevresel faktörlerin rolü büyüktür. Feride Çiçekoğlu'nun 'Şehrin İtirazı' kitabında bahsettiği İstanbul Direnişine gelinen süreçte, dönemin sinema filmlerinin rolünden bahseder. Direniş öncesinde üretilen filmlerin izlerinin bir kuşağa etki ettiği görülür. Şehrin sıkıntısının bir anda oluşmadığını, imkanların ve koşulların uygun olmasının gerektiğinden bahseder.

Tarihte bazı aktörlerin duruş ve tavırları yeni bir sanat akımı oluşturacak güçte olmuştur. Bazıları da bir araya gelerek var olan tüm çürümüş düzen ve kurallara karşı gelerek yeniliklerin yayılmasını sağlamıştır.

Aktivizm karşı duruş şekillerinden biridir, direnişe dair çeşitli sözcüklerle eş anlam ifadesi taşıyabilir. Karşı duruşu estetik bir biçimde sergileme çabasıdır. Bu estetik olma hali, karşı duruşun etkinliğini arttırır. Daha ince planlıdır ve kurgu gücü daha yüksektir. Farklı sanat alanlarına yakın olması ve kendini bu şekilde ifade etmesinden dolayı estetik bir yapıya sahiptir. Nato Thompson'ın '21. Yüzyılda Sanat ve Aktivizm' kitabında konuya şöyle değinmiştir, ''1960'larda ortaya çıkan isyan, kitle hakimiyetini geri püskürtmeye girişmişti ama bu işe gücü yetmedi. Müzik, moda ve bohem yaşam tarzları, kitaplar ve kültürel nesneler bir topluluğa sahici bir şekilde katılmanın (ve uyum sağlamaya isyanın) simgeleri haline geldi.'' Tıpkı bu örnekte bahsedildiği gibi, kitleler yakın buldukları alanda yürüyerek kendilerini ifade edebilmişlerdir. Aktivizme yeni, estetik açıdan çeşitlilik içeren bir kimlik, II.

Dünya Savaşı ertesinde ortaya çıkan karşı-kültür hareketleri ile de ateşlenmiştir. Bu hareket, giyim kuşam ve müzikte çılgınlaşmanın artmasıyla kendini göstermiştir. Sayısız politik alanlarda yer bulabildiği için geniş bir etki alanı oluşturmayı başarmıştır.''
(Thompson, 2015, s.18).

Kültürel nesneler çeşitlendikçe insanların kendilerini ifade etme gücü çoğalmıştır

1.2. Sivil Toplum Kuruluşları

''Sivil toplumun ortaya çıkması, devlet alanını etkilemesi, sivil alanda belirlenen ihtiyaçların devletin düzenlemelerinde kendini bulabilmesi uzun ve karmaşık bir tarihsel sürecin ürünüdür.''
(Gözübüyük, 2010, s.1)

Sivil toplum kavramı 15. yüzyıldan beri farklı anlamlar kazanarak günümüze gelmiştir. 18. yüzyılda ise teorik temelleri atılmıştır. Kişinin 'ben ne yapabilirim?' sorusu ile aktif olduğu bir alan olan Sivil Toplum Kuruluşları, dayanışma ve iş birliği ile bir tür örgütlenme halini almışlardır. Bugün büyük şirketlerin, başarılı firmaların arkasında tek bir kişi değil hep bir topluluk vardır. Beraber alınan kararlar sayesinde gücü elinde taşırlar. Bu kuruluşlar yine kendisi gibi düşünen kişilerin bir araya geldiği yer olduğu için amaca daha etkin ve hızlı ilerleme kat edilir. Başka dünyalar mümkündür ve bu dünyayı kurmak, dünyanın farkında olan, bir araya gelen ve aynı düşünceye sahip insanların çabaları ile mümkün olur. İktidarın tek başına ihtiyaçları karşılayamadığı zamanlarda bu tür kuruluşlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu tür kuruluşlar kamu kurumlarından bağımsızdır ve kâr amacı gütmeyen gönüllülük esasında belli amaçlar doğrultusunda çalışan sosyal örgütlerdir.

''Kavramın geçirdiği dönüşümler ve edindiği anlamlar dönemsel farklılıklar, hatta karşıtlıklar sergilemektedir. Klasik siyasal düşünceler tarihinde sivil toplumu devlete gönderme yaparak kavramsallaştırmaya pek sık rastlanmaktadır. Bobbio bir çalışmasında sivil toplum kavramsallaştırmalarını devlete referansla: Devlet-öncesi, devlet-karşıtı ve devlet sonrası şeklinde tasnif eder. Kabaca, birincisi, henüz devlet olmama durumu ve onun önkoşulu durumundaki sivil topluma; ikincisi devletin bir antitezi, ona bir alternatif olarak sivil topluma; üçüncüsü de devletin çözülüşü ve sönümlenişinin koşulu olarak sivil topluma gönderme yapar.'' (Kurtuluş, Küçükural, Uğraş, Akşit 2005, s. 220).

Devlet, birey ve toplum ilişkilerini düzenleme ve açıklamada başvurulan temel kavramlardan biri olan bu kuruluşlar; kültür dernekleri, yurttaş ve inisiyatifler, sendika ve kooperatifler, alternatif kurumlar, hemşeri dernekleri, çiftçi grupları, çevreciler, kadın örgütleri, hayvanları koruma kuruluşlarıdır.

Tamamen bağımsız olan ve resmî kurumların dışında kalarak politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçlar doğrultusunda ikna ve eylem çalışmaları yürütürler.

Sivil Toplum Kuruluşları,

-Bilinçlenme ve ortak hareket güdüsü kazandırır.
-Ortak amaçlar güder.
-Topluma yönelik projeler hazırlar.
-Kişilere yönelik önemli hizmetler ve farkındalık yaratır.
-Bireylerin taleplerini aktarmada rol alır.
-Koruyucu tampon görevi görür.
-Alternatif sorumluluk projeleri üretir.
-Siyasi iradeyi kamuoyu oluşturmak sureti ile etkiler.
-Topluma devlet karşısında bir koruma görevi görür.
-Egemen aktörlere karşı dengeleri sağlayan bir unsur olarak işlev görür.

19. yüzyılın ortalarından sonra sürekli gelişmeye başlayan bu kuruluşlar köleliğe karşı hareketlerde ve kadın haklarının kazanılmasında çok önemli rol oynarlar. Sivil Toplum Kuruluşları, askere ve hükümete karşı olarak şekillenmiş kuruluşlar olarak algılanabilse de devlet ve bireyler arasında sivil toplum yararına çalışan kuruluşlar olarak bir araya gelirler. Kendi güçlerini pekiştirmek için kapıkulu rolüne bürünen ilkel bir şekilde güç ve çıkar odaklı kurumların çıkarlarını garantilemeye çalışmaz, birey ve toplum yararına çalışırlar.

Türkiye'de 1990'lardan sonra sıkça duyulmaya başlanan Sivil Toplum Kuruluşları, 1999 Ağustos depreminde etkin faaliyetler sürdürerek gerekliliğini göstermiştir. İnsanların devlet elini beklerken karşılarında yardıma koşan bu kuruluşları görünce devlete olan güvenleri kırılmıştır. Devletin 'baba' olma imajında ciddi sarsılmalar yaratmıştır. Çünkü devlet o an şaşkınlığını atamadan pek çok sivil toplum kuruluşu deprem bölgesinde arama ve kurtarma çalışmalarına başlamıştır. Demokrasi ve sivil toplum arasında, birbirini besleyen bir ilişki ağı vardır. Demokratik ortam sivil toplumu geliştirirken, bir güç dengesi olan sivil toplum demokrasiyi destekler. Kızılay Elâzığ depremindeki faaliyetleri ile hayal kırıklığı yaratmış, Covid19 salgınında halkın güven olgusunu ortadan kaldırmıştır. Bu olaylar halka Kızılay'a yapılan yardım ve bağışların çok altında hizmet verdiğini düşündürmüştü

1.3. Sanat Akımları ve Aktivizm

1.3.1 Kübo-Fütürizm

Kübo-Fütürizm (Rus Fütürizmi veya Kübo- Fütürizm olarak da adlandırılır), 20. yüzyılın başlarında Rusya'da ortaya çıkan ve İtalyan Fütürizmi ile Fransız Analitik Kübizminde bulunan sanatsal unsurların birleşmesi ile tanımlanan bir sanat hareketiydi. (Parton, Anthony, 2016).

Kübo-Fütürizm, Rus Fütüristleri tarafından uygulanan ana resim ve heykel okuluydu. Onlar şiirsel taşınmış olarak 1913 yılında terimi Kübo-Fütürizm 'ilk ' Hylaeans' şiir grubunun üyelerinden eserlerini tanımlamak için geldi. Sembolizminin Fütürizm ve doğru Zaum, deneysel "görsel ve ses şiir Kruchenykh ve Khlebninkov". (Gourianova, 2012, s.17)

Aynı yılın ilerleyen zamanlarında, 'Kübo-Fütürizm' kavramı ve tarzı, Rus devrim sonrası avangart çevrelerindeki sanatçıların eserleriyle eşanlamlı hale geldi, çünkü onlar temsili olmayan sanatı geleneksel biçimlerin parçalanması ve yer değiştirmesi yoluyla sorguladılar, parçaları içinde çizgiler, bakış açıları, renkler ve dokular. Kübo-Fütürizm etkisi daha sonra saçma kullanımı yoluyla tiyatro kurallarını kırmak için amaçlayan tiyatro, sinema ve bale parçaları üzerinde iş birliği ressamlar ve şairler Kübo-Fütürizm ile, performans sanatı toplumlar içindeki hissedildi Zaum, şiir doğaçlama vurgu ve izleyici katılımının teşvik edilmesi (1913 Fütürist hiciv trajedisi Vladimir Mayakovsky'nin bir örneği).

Görsel 1: Natalia Goncharova, *Bisikletçi* (1913), tuval üzerine yağlıboya, 78×105 cm, Rus Devlet Müzesi

İtalya'nın Cosio d'Arroscia kasabasında 1957 yılında Sitüasyonist Enternasyonal (SE)'in temelleri dönemin Bauhaus ve Letrist Enternasyonelcileri tarafından atılır.

Bu hareketin iki önemli lideri Asger Jorn ve Guy Debord'dur. Ancak Jorn 1961 yılında ayrılır ve Vandalizm enstitüsünü kurar.

Guy Debord, hareketin manifestosu sayılan "Sitüasyonların İnşası ve Uluslararası Sitüasyonist Akımın Etkinlik ve Örgütlenme Koşulları Üzerine Rapor'unu, Sitüasyonist Enternasyonal'in kuruluş toplantısında okur:

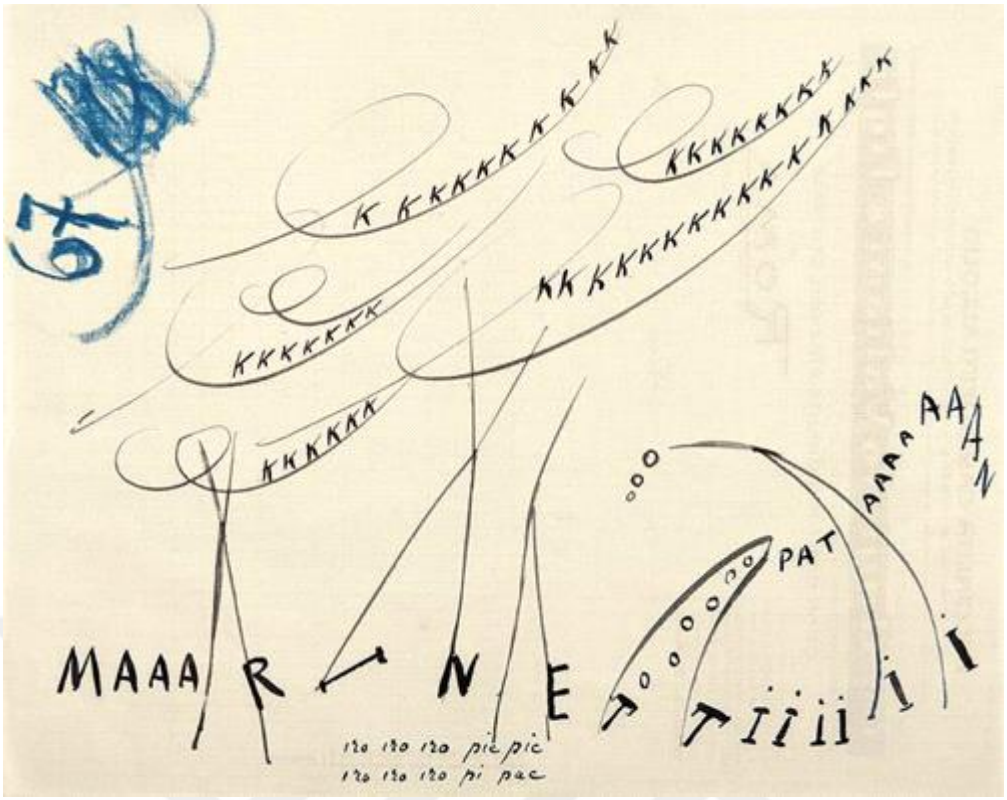
'Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde, etkileri İtalya'dan başlayarak öteki ülkelere yayılan fütürizm, sanat dallarında ve edebiyatta yıkıcı bir tavır benimsemiştir. Bu tavır, çok sayıda biçimsel yenilik getirmiş olmasına rağmen, makineleşme fikrinin aşırı derecede basitleştirilmiş yöntemlerle kullanılmasına dayanmıştır. Fütüristlerin bu çocuksu teknolojik iyimserliği, onu idame ettiren burjuva eforisi dönemiyle birlikte son bulur. İtalyan fütürizmi, milliyetçilikten faşizme kadar düşmüş, zamanına ilişkin daha eksiksiz bir kuramsal vizyon geliştirememiştir.'' (Özsezgin, 2019)

1.3.2 Fütürizm

Sanat tarihinde de itirazlar, isyanlar sonucunda büyük değişimlerin yaşandığı dönemler olmuştur. Önemli ve büyük başkaldırılardan biri fütürizmdir. Fütürizm sanat akımını başlatan Marinetti; müzelerin mezarlıklardan farkı olmadığını dile getirmiş, hatta onları yıkmaktan ve kütüphaneleri yakmaktan bahsetmiştir. Avrupa kentlerinde verdiği konferanslarda esip gürlemiş, bu davranışları ile bir isyanın, bir karşı duruşun habercisi olmuştur. Burada fütürizmden bahsetmiş ve fütürizmin ilerleyici bir düşünce yapısına sahip olduğunu söylemişti. Bu şekilde başlayan fütürizm, 20.yy'ın başlıca akımlarından biri haline gelmiş ve militarizmden dem vurarak tüm sanatçıları 'haydi kalkın ayağa' diyerek bu baş kaldırışa davet etmiştir.

Fütüristler insan yaşamını, günlük konuları ele alarak hız devinim etkisiyle işlemiştir. Kübistlerin de etkisi ile parçalanmış-bölünmüş etkilerle yapmak istediklerini elde etmişlerdir. Kübizmin prizmatik etkilerinin yanında da kendi geliştirdikleri sürat ve dinamizm üslupları eklemişlerdir. Edebiyat, müzik ve resim alanında etkinliğini giderek arttıran fütürizm, çağın gözde alanı olmuştur. Marinetti, çeşitli metinler ve kompozisyonlar kullanarak savaşın yıkıcı etkisini göstermeye çalışmıştır. Bu da edebiyatta ne kadar etkili olduğunu göstermiştir.

Filippo Tommaso Marinetti 'Hava Bombardımanı' adlı bir çalışmasında metin ve şekiller kullanarak bir kompozisyon oluşturmuştur. Bu şekliyle bile kentin üzerine yağan bombaların dehşeti sezilmiştir.

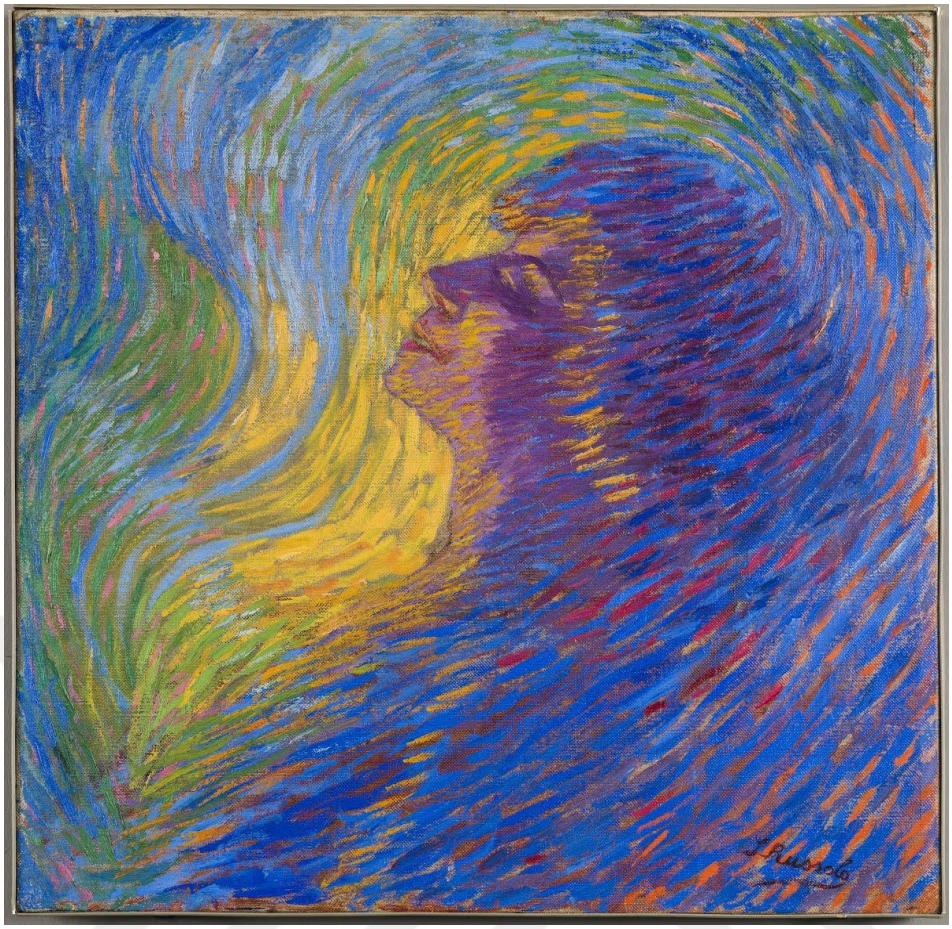
Görsel 2: F. T. Marinetti, "Hava Bombardımanı (nu. 67)", 1915-1916.

Marinetti'nin bu eserde metni kullanış biçimi ve etkisiyle bir savaş anı canlanır. Kendi adıyla bir zemin ve çeşitli çizgi, harf ve simgesel unsurlarla düşen bombalar hissi verir. Marinetti harfleri deforme ederek plastik sanatlardan farklı olarak afiş ve slogan ifade biçimleri kullanır. Metinle beraber renk ve boyayla etkisini devam eden fütürizm, Boccioni'nin kullandığı prizma, parçalar dinamizmi şekillendirmiştir. Yapıtlarında daha çok kent yaşamı ve duygusu, kitlesel hareketleri işlemiş, endüstrileşmeye dikkat çekmiştir. Sanatsal açıdan akımı ciddi bir oranda etkileyen sanatçının, resimler yanında çeşitli heykel çalışmaları da vardır. ''Kent Uyanıyor'' adlı çalışmasında kullandığı renk ve kompozisyon etkisiyle hareketi en iyi şekilde ifade etmiştir.

Görsel 3: Umberto Boccioni, "Kent Uyanıyor", 1910, Milan, İtalya

Ön tarafta kırmızı ve beyaz renklerle duran atlar başlı başına dinamizmi verir. Mücadele içinde olan insan işçileri temsil eder. Sıcak renk alanlarıyla etkili bir kompozisyon elde etmiş ve kırmızı atı resmin tam ortasına yerleştirmiştir. Beyaz renkle ışık oyunu ve fırça darbeleriyle hareket ve dinamizmi güçlendirmiştir. Modern çağın oluşturduğu kent ve şehir yaşamı, resmin arka planında görülebilir. Bu da artan sanayi oluşum sürecini gösterir. Birçok farklı tarz ve tekniklerle işlenen fütürizm akımı, bulunduğu çağı en etkili şekilde ifade etmiştir. Görsel olmayan duyguları resme aktaran Luigi Russolo, fütürist hareketin önemli temsilcilerindendir. Diğer sanatçılardan farklı olarak resmi kübik parçalara bölmemiş renk ve fırça darbeleriyle post-empresyonistleri andırmıştır. 'Parfüm' çalışması sanatçının görsel olmayan bir duyguyu ifade ediş biçimidir.

Görsel 4: Luigi Russolo, "Parfüm", 1910

Burada renklerle karışmış bir figür ve etrafında dans eden renk ustalığı vardır. Soğuk sıcak renklerle işlenmiş bir alan, ışık gölgenin kontrastını oluşturmuştur. Soyut bir mekanı, bir zamansızlık ve sonsuz bir anmış gibi işleyen Russolo diğer fütüristlere göre daha dinamizmi farklı işlemiştir. Fütüristlerin bu tarz avangart girişimleri, I. Dünya Savaşı sırasında Dada hareketi ile yeniden canlanacaktır. Tam da olması gerektiği yerde ve zamanda direnişe yeni bir boyut sağlanmıştır. Dadacılar kendi çağının en büyük tanıkları olarak tepkilerini net ve keskin bir şekilde ortaya koymuşlardır. Avangart oluşları ile birer aktivist rolüne bürünmüşlerdir. 1916'da Zürih'te başlayarak kısa sürede tüm alana yayılarak farklı ülkelerden savaştan kaçan aydınlar ortak bir yerde toplanmışlar ve ortaya bir görüş atmışlardır. Bunu da var olan düzensizliğe karşı koymak ve bunu bir aydın, yazar bir sanatçı olarak dile getirmişlerdir.

1.3.3 Başkaldırı Olarak Dada Aktivizmi

Sanat tarihinde avangart sanat akımı olarak ortaya çıkan hareketlerin toplum için önemi çok büyük ve yol göstericidir. Fakat Dada'nın sanatı bir eylem aracı olarak kullanması, onu diğer tüm akımlardan ayıran özelliği olmuştur. Güzel sanatlar alanının içine bir de eylem sanatının girdiğini olduğunu ifade eden Gavin Grindon'a göre, eylemin sanatla birleşmesinin ikna düzeyini arttırabilecek bir hal alması kaçınılmaz olmuştur.

''Dada'nın sanat nesnesine karşı olması, her şeyi sonunda piyasaya mahkûm eden sanatın kaderine de son verir.'' (Artun, 2018)

Bir nesnede ifade bulan sanat anlayışının ötesine gitme eğiliminde olan Dadaistler; bu süreçte eylemi, estetik bir olaya dönüştürme sürecine girmişlerdir. Böylelikle avangartlara 'sanat aktivizmi' dediğimiz ilham verici ve fırtınalı bir saha sunmayı başarmışlardır.

Kültürel ve sanatsal bir akım olan Dada; I. Dünya Savaşı yıllarında başlamış ve savaşın barbarlığına, yıkıma ve kıyıma müthiş bir başkaldırı olarak devam etmiştir. Mantıksızlığa dayalı ve var olan sanat düzenlerini reddeden bir tavra bürünmüştür. Bu tavır alışılmışın dışında eser ve sergilere zemin hazırlamıştır. Bu akıma tepkiler çok fazladır ve saçma görülmüştür ama sanat tarihinde köklü değişimlere neden olmuştur. İzleyiciyi bilinçlendirme, bilgilendirme ve hatta eyleme dahil etme gibi direniş fonksiyonları geliştirmiştir. Nitekim savaşın şiddetli bir yıkım getirdiği ortadadır ve buna karşılık çok katı kurallar ve sert söylemler oluşacaktır.

Dadacılar kendi çağının en büyük tanıkları olarak tepkilerini net ve keskin bir şekilde ortaya koymuşlardır. Avangard oluşları ile birer aktivist rolüne bürünmüşlerdir. Dada'nın geleneksel estetiğe de bir karşı duruş sergilediğini savunan Erol Anar ''Sanat, kutsal bir kavram değildir. O özünde, fildişi kulelerin üzerinde sadece elit bir kesim için üretilen bir şey olmamalıdır. Ancak yüzyıllarca böyle görülmüştür'' (Anar, 2018) diyerek Dadaizmin, sanatı kullanarak onun kutsallığını yıkmak amacını taşıdığını dile getirmiştir.

Yeni deneyler gerçekleştirmek adına dil ve biçemi kullanan Dadaist sanatçılar, yapıtlarında burjuva değerlerinin tiksinçliğini, pisliğini, iğrençliğini, berbatlığını

göstermişlerdir. Dadacılar, farkında oldukları bu barbarlığı toplumsal meselelere, politik eylemlere ve aktivist hareketlere dönüştürecektir ve tüm bunlar için özgür bir ifade ortamına ihtiyaç duyulmuştur.

Savaş sırasında güvenli ve global bir alan oluşturulmalıdır. Burada sanatçılar, edebiyatçılar gelebilmeli ve olabilecek en özgür düşünce ortamı oluşturulmalıdır. İsviçre, I. Dünya savaşı sırasında tarafsız konumdadır ve o ortam Zürih kentinde oluşmuştur. Buraya iktidarların savaş politikasına karşı olan sanatçılar gelmiştir. Zürih'te Dadanın temeli böyle oluşur. Zürih'teki dada 'üssü' Cabaret Voltaire'de, Tristan Tzara, Richard Huelsenbeck, Hugo Ball, Emmy Hennings, Hans Richter Marcel Janco gibi isimler toplanırlar. Ressam ve heykeltraş olan Jean Arp Zürih'teki Dadacılar arasındadır. Doğuştan enternasyonal bir kimliğe sahiptir. Edebiyat alanında çok güçlü bir yer edinen Dada akımı, Hugo Ball tarafından yazılmış bir şiirde başka bir sanatçı tarafından yapılmış maskeyle sergilediği 'soyut bir dansı' anlatır. Kâğıt ve kumaş kolajları kullanılarak çıkardıkları kompozisyonlarda adeta ''ruhsal bir arınma'' olarak tanımlanan çalışmalara resmin en saf halini keşfettiklerini anlatırlar. ''İnsan bencilliğinin reddi'' diye tarif ettiği eserleriyle Dada hareketi içinde öncü bir figür haline gelen Arp, kolajı rastlantı ve hazır nesne gibi yöntemlerle birleştirmiştir. Bu denli yenilikçi bir akım içinde kadın sanatçıların görülmemesi düşündürücü bir boyuttadır. Bu akım içinde kadın olarak bir şekilde yer edinmiş Hannah Höch, cinsiyet ayrımcılığı yüzünden zorluklar çekmiştir. Sanatçı olarak bir kadını ciddiye almış nadir kişilerden biri ise Arp olmuştur.

Hanna Höch'ün '*Yemek Bıçağı Dada Almanya'nın Bira Göbekli Weimar Kültür Çağını Kesiyor'* adlı fotomontajı Birinci Uluslararası Dada Fuarında sergilenir. Fuarda en çok ilgi gören çalışmalardan biri olmuştur. Bir metrelik kolajın üzerinde oldukça çarpıcı diziler yer alır. İktidar temsilcileri, ordu ve hükümettir. Sağ üst köşede bu harekete karşı güçler yer alır. Bir bölümünde Dada sanatçıları, komünistler ve radikaller yer alır. Çeşitli makinelerin de yer aldığı kolaj, Höch için çokça ses getirmiştir. Daha sonraları Nazilerin açtığı sergilerde yer bulamamış, çünkü hedef haline gelmiştir. Diğer Dadacılar gibi 'kültürel Bolşevi' olarak damgalanan Höch, Berlin dışında bir ev alır ve savaş bitene kadar eserleriyle burada kalır. Diğer meslektaşları ise Almanya'dan kaçmak zorunda kalmıştır.

Kolajın bir köşesinde ise küçük bir harita vardır. Bu harita, o dönem için kadınlara oy hakkı tanıyan ülkeleri temsil etmiştir.

Görsel 5: Hannah Höch, Yemek Bıçağı Dada Almanya'nın Bira Göbekli Weimar Kültür Çağını Kesiyor, 1920

''Dada'', başlarda her ne kadar karşıt, devrimci, özgürlükçü, hak-hukuk ilkelerini savunan bir yaklaşım sergilemiş olsa da Hanna Höch'ün sergide yer alma problemini yaşamıştır. Höch, Berlin Dadacılarının safları arasında yer alması pek de muhtemel olmayan bir sanatçıdır, nitekim kendisini safdışı bırakma çabaları daha ilk günden başlar. Höch, geleneksel bir eğitim almıştır ve ticari illüstrasyonla uğraşmıştır ama en önemlisi bir kadın olduğu için eserlerine karşı çıkılmıştır. Yine de grup içinde sözü geçen bazı sanatçıların da desteğini alarak sergide kalabilmeyi başarmıştır.

Bazı Dada araştırmaları arasında adı geçmez ama Höch 20. yüzyıl sanat tarihindeki yerini ancak ölümünden sonra almıştır. 1968'de Dada ve Sürrealizm sergisine davet

edildikten sonra sanat tarihçileri onun Dada hareketi için kilit bir konumda olduğundan bahsetmiştir.

Fuarın açılışında tıka basa doldurulmuş bir galeri görülür. Bu galeri resimler, kolaj heykel ve yerleştirmelerden oluşur. Havada asılı domuz kafalı asker üniformalı 'prusya başmeleği' sarkar. Solda makine parçaları, galeriye yayılmış çeşitli slogan metinleri yer alır. Fotoğrafta iki kadın vardır, biri Hannah Höch'tür

Görsel 6: John Heartfield ve Rudolf Schlichter, Prusya Başmeleği, 1920

Sanat, özgürleştikçe doğadan ve nesneden uzaklaşmıştır. 20. yüzyıl başlarında sanatçılar yeni gerçeklere yönelir. Doğayı geometrik formlara dönüştüren Cézanne kübizmle formların görünüşünü parçalamıştır. Soyut bir ütopya keşfeden Malevich; formun sıfır noktasını keşfetmiştir. Marcel Duchamp edebiyattan etkilendiği buluntu dil meselesi üzerine buluntu nesne fikrini geliştirmiştir. Dada daha sonra birden çok yenilik getirir. Sanata eylemi getirerek sanat nesnesini yok eder.

Dünyanın birçok yerinde sanatçılara büyük bir etki bırakan Dada, kendine has tavırlar ile doludur. Bu sayede her bölge, kendi özel tavırlarını kapsayan gruplar kurmuştur. Dada'ya tepki olarak doğan Sürrealizm akımın dağılmasında önemli rol oynamıştır fakat Dada, modern ve çağdaş sanatın temeli haline gelmiştir.

1.3.4 Sanatsal Aktivizm

''Artivizm'' düşünce sınırlarını genişletildiği, hayal gücünün serbest bırakıldığı ve tamamen yeni bir dilin ortaya çıktığı bir hareket biçimi olmuştur. Lemoine ve Ouardi, "artivizm" kavramını şöyle tanımlamaktadırlar:

''Aktivist sanatçının sanatıdır. Bazen hiç sanatçısı yoktur ama onu icra eden militanlar vardır. Angaje olan ve angaje eden bir sanattır, harekete geçirmeye çalışır ve tavır almaya yönlendirir. Eylemin ve değişimin araçlarını önerir. Queer nasıl kadının ve erkeğin ötesinde bir üçüncü cins ise, artivizm de estetik ve politik arasında üçüncü bir terimdir…''
(Lemoine ve Ouardi, 2010, s.5).

Artivizm, "sanat" ve "aktivist" i birleştiren bir birleşik kelimedir. Artivizm, son yıllarda küreselleşme karşıtı protestolarla ortaya çıkıp gelişmiştir. Olayların çoğunda sanatçılar, politik meseleleri sanat yoluyla göstermeye çalışırlar. Sosyal, çevresel ve teknik farkındalığı arttırmaya odaklanırlar. İnsanlar siyasete ve mevcut sosyoekonomik sisteme olan inancını kaybetmeye başladıkça artivist hareketler katlanarak artmıştır. Sanatçılar, çeşitli alanları kullanarak farkındalığı arttırmaya ve değişime zorlamaya çalışmaktadır. Bunun için film ve müzik gibi geleneksel ortamları kullanmanın yanı sıra, bir artivist, sokak sanatı, sözlü protesto, performans sanatı gibi mecraları da kullanmaktadır.

''Kültür endüstrisi -film stüdyoları, reklam şirketleri, sosyal medya holdingleri, galeriler vs.- her gün sanat ve aktivizmin emeğinin meyvelerini topluyor, mideye indiriyor ve dünya üzerindeki giderek büyüyen ve doymak bilmeyen tüketici yığınları için yeni bir madde olarak geri kusuyor''
(Thompson, 2018, s.11)

Aktivist hareketlerde önemli olan bu ince çizgiye dikkat etmek ve sömürü tuzağına girmeden hareket etmektir. Kapital düzene teslim olmak cezbedici ve kolay olmakla beraber karşı koymak zorlaşır. Günümüzde insanları cesur tavırlar ve yaratıcı ifadeler geliştirmeye teşvik eden, bu dili etkili biçimde kullanan Ai Weiwei gibi aktivistler vardır.

Gerçekliğini ümit ettiğimiz dünya, kendimizi ve etrafımızdaki dünyayı tanımlamak için kullandığımız terimler ve hayalini kurduğumuz şeyler dev ve karmaşık ekonomik güçlerin gittikçe daha fazla denetimi altına girmektedir. Kapitalizm sadece orada bir yerde, belli bir kesimin yönettiği bir olgu değil; aynı zamanda bizim içimizden çıkmakta ve bizi hedef almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÜNCEL SANAT VE AKTİVİZM

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÜNCEL SANAT VE AKTİVİZM

2.1 Toplumsal Hareketler ve Aktivizm

Debord, hareketin manifestosu sayılan "Sitüasyonların İnşası ve Uluslararası Sitüasyonist Akımın Etkinlik ve Örgütlenme Koşulları Üzerine Rapor"unu, SE'nin kuruluş toplantısında okur: Amaç, "dünyayı değiştirmektir", bunun için devrimci atmosferler, "sitüasyonlar inşa" etmektir. Görev, bir avangard enternasyonalini "ne yükseltecekse onu araştırmaktır". Debord sitüasyonizmin gereğini, amacını incelemekle birlikte, fütürizme kadar uzanan soykütüğü üzerinde de durur. "Rapor", Debord'un teorik analizle eyleme çağrıyı birleştiren kışkırtıcı, hatta yer yer saldırgan manifesto üslubunun ve genel olarak sitüasyonist retoriğin ilk örneği sayılır. Bu üslup, 1967'de yayınlanan Debord şaheseri *Gösteri Toplumu*'yla zirvesine çıkacaktır. (Özsezgin, 2019)

Toplumsal hareketler, birlik duygusunu harekete geçiren olgulardan biridir. Toplumsal hareketlerle birlikte şehir kalabalığından ücra kasabalara dek halkın tamamı mevcut düzendeki sorunlar hakkında fikir sahibi olur ve bu sorunlar için tepki gösterme ve sorunların onarılmasında pay sahibi olma şansı bulur. "Aktivizm" ise bu duruşun bir yaşam biçimi haline getirilmesidir. Aktivist kişi mevcut düzendeki haksızlıklara, yanlışlara ve adaletsizliğe karşı her daim tetikte ve harekete hazırdır.

Tarih boyunca gerçekleşen toplumsal olayların yıkıcı etkisi hep çok fazla olmuştur. Sonucunda yıkılan şehirler kasabalar ve can kayıpları olmuştur. Direnişin amacı duruma karşı çıkmak ve kitleleri etkilemek olmuştur. Ufak bir hareket bile toplumu etkilemeye yetmiştir. Yürümek veya sadece durmak gibi aktivist hareketler amacına daha hızlı vardırır. Yakın tarihte tanık olduğumuz toplumsal olaylarda aktivist hareketlerin etkisi çok büyük oldu.

2.2 68 Olayları

Toplumsal değişimi merkezine alan, bu değişimlere müdahele eden toplumsal hareketler farklı düzenleme biçimlerini de içerir. Bu toplumsal değişimlerden biri işçi sınıfı arasında gerçekleşmiştir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve tanınan haklar arasındaki uçurum faktörleri karşı koymayı gerektirmiştir. Tuncay Önder, Ekoloji, Toplum ve Siyaset kitabında 68 işçi hareketlerinden bahseder.

‘’Toplumsal hareketler ilk olarak, 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan işçi hareketleri ile başlamıştır. 68 Hareketi’ne kadar görülen tüm toplumsal hareketler, işçi hareketlerinde olduğu gibi siyasi iktidarı hedefleyen, ekonomik çıkar ekseninde sınıf temelli hareketlerdir’’
(Önder, 2003, s. 34-35)

Buradaki hareketler tamamen siyasi iktidarı hedeflemek üzere kuruludur çünkü eşitsizliğin temel sebebi olarak hükümet görülmüştür. Amaç, siyasi iktidarı ele geçirme yoluyla, toplumdaki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktır. 68 olayları sadece işçi hareketi olarak kalmamış sonrasında farklı gruplarca da devam etmiştir. İktidar üzerine düşünürken iktidarın dünya ile temasını sağlayan kurumsal yapılar, askeri alanlar, siyasi politikaları olmadan düşünmemek nasıl zorsa, aktivizmi de içinde gelişeceği okul sıralarından, sokaklardan ve şehir meydanlarından ayırmak imkânsızdır. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından iktidara gelen sosyalist hareketlerin, muhalif kesimlerde yarattığı düş kırıklığı da tarihte yeni bir toplumsal direniş tarzının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni direniş biçiminin miladı ise Mayıs 1968’de Fransa’daki öğrenci hareketleridir. Bu hareketler, sistemin verili değerlerine yönelik bir başkaldırı olmasının yanında, toplumsal hareketlerden geçmişte edinilmiş deneyime karşı ortaya çıkan bir reflekstir.

II. Dünya Savaşı’nın sonrasında ortaya çıkan karşı-kültür aktivizme yeni, estetik açıdan çeşitlilik içeren bir kimlik vermiştir. Bu yeni hareketler dalgası müzikten giyime kadar pek çok alanda çılgınlaşmaya başlamıştır.

1968’e doğru her renkten devrimciler üniversite kampüsüne girmiştir. Aktivizm ve kültürün bir karışımını ortaya çıkaran Hippiler, serbest aşk komünistleri, Beat kuşağı eylemcileri, Diggerlar, Yippiler ve daha bir sürü topluluk sokağa dökülmüştür.

2.3 Gezi Olayları

Gezi olayları, bir kent simgesi olan Gezi Parkı'nın hükümet tarafından yıkılıp tekrar inşa edilmesi kararına, halkın verdiği tepki ile başlamıştır fakat bu baş kaldırmanın sebebi bundan ibaret değildir. İktidar baskısı, düzensiz kent imgesi ve sınıf farkları; işçi, memur, öğrenci, patron fark etmeksizin herkesi ortak bir platformda toplayan itiraz ve isyanları doğurur ve bu şekilde ortak bir başkaldırıya dönüşür Gezi. Büyüyen her şeyin bir süre sonra patlaması gibi, sürekli yenileri eklenen toplumsal sorunlar için de bir kent simgesi olan Gezi Parkı'nın yok edilmek istenmesi bardağı taşıran son damla olmuştur. Özellikle erkek egemenliğine karşı duruşun geliştiğini bize Gezi'deki "kırmızılı kadın" göstermiştir. Yüzüne sıkılan gazdan saçları savrulmasına rağmen hiçbir şey olmamış gibi sağlam duruşu belki de Gezi'nin ve Gezi'deki kadın hareketinin dalga dalga büyümesini sağlamıştır.

Görsel 7: Kırmızılı Kadın

Öyle ki diğer ülkelerde de sanatçılar tarafından "kırmızılı kadın" çizimleri yapılmış, Gezi eylemlerinin simgesi olarak gazete ve dergilere konu olmuştur.

Bu durum, artık Topçu kışlasını protesto etmenin çok ötesine gitmiştir. Sonrasında siyahlı ve sapan atan kadın, tüm kadın hakları savunucuları, LGBT gibi ortak direnişi yönlendiren faktörler artar. Direnişin başında ortaya çıkan ve daha sonra bir görevi yerine getirmiş gibi ortadan kaybolan kırmızılı kadın, şehrin yaşanmaz bir karabasana dönüştüğünün en önemli göstergesi olarak orada durup direnişe önemli bir boyut kazandırmıştır. Bu tür müdahaleler zamanı geldiğinde yerini bulmuş ve büyük değişim ve dönüşümlere kapı aralamıştır.

Gezi parkı protestoları sürerken Taksim Meydanında yüzünü AKM'ye dönerek duran kişi kısa sürede ilgiyi üzerine çekti. Durma eylemi diğer gruplar arasında yaygınlaştı ve farklı noktalarda eylemi devam ettiren insanlar yaya trafiğini engellediği gerekçesiyle göz altına alındılar.

Görsel 8: Duran Adam

Duran adam eylemi, pasif agresif direnişin bir göstergesidir. Bir mağduriyetin aktif olmayan sessizce eleştirisi barışçıl ve aktivizm temelinde pasifizim felsefesine dayanır. Bunun

tarihte örneğine Gandi'nin Hint bağımsızlık hareketine gösterdiği direniş biçimine varabiliriz. Mutlak şiddetsizlik ilkelerini temel alan bu direniş biçimi tüm dünya çapında temel hak ve özgürlüklere yol gösterdi.

İstiklal caddesinde eylemlerin sürdüğü esnada bir vatandaş soyunarak polisi bekledi.

Görsel 9: Çıplak Vatandaş

Gezi Parkı olaylarına milyonlarca kişi fiziki destek verdi. Şiddetli çatışmaların sonucu ölüm yaralanmalar meydana geldi. Bunun yanında aktivist hareket ve duruşlar daha çok ön plana çıkıp kitlesel etki yarattı. Taşsız ve sopasız bir direnişin mümkün olabileceğini gösteren bu kişiler yaptıklarıyla herkese ilham verdiler.

Şehir kökenli direniş türleri hayret verici bir tarihe sahip olmakla beraber bu isyanlar çoğu zaman iktidarın orantısız güç kullanması sonucu kanlı devam etmiştir. Kentin itirazı demek, ev sahibinin kızması demektir. Mahalleyi en iyi mahalleli tanır. Bu tarz bir güç karşısında iktidar çok sert çarpışmalara maruz kalmıştır. Feride Çiçekoğlu, "Şehrin İtirazı" kitabında bahsettiği İstanbul Gezi direnişi, bu tarz orantısız bir güce karşı direnişin örneğini göstermiştir. Yönetmen Jean-Luc Godard filmlerinde oluşturduğu Fransa imgesi ve Federico Fellini filmlerindeki Roma-İtalya kentleşme ve boğucu kalabalığın sonrasında doğuracağı kaçınılmaz isyan ve Zeki Demirkubuz filmlerindeki İstanbul imgelerinin daha sonra Gezi direnişinde benzerlerinin karşımıza çıkması gibi…

Tarih, hayret verici sınıfsal mücadelelerle yüklüdür. Paris'te 1789'dan 1830, 1848'e ve 1871'de devrimci hareketlere sahne olmuştur. 19.yüzyılın en bariz örnekleridir. Daha sonrasında önemli kentsel ayaklanmalar meydana gelmiştir. 1919 Seattle genel grevi, 1936-39 İspanyol iç savaşı, 1967 Şangay Komünü olarak anılır. Barselona bu iç savaşta rol oynamıştır. 1960'larda ABD geneline görülen kentsel ayaklanmalar meydana gelmiştir. Paris, Chicago, Mexico, Bangkok 1968'in kent temelli hareketlerinin yaşandığı yerlerdir. 1969 Cordoba ayaklanması...

Daha yakın dönemlerde ise yine kent odaklı direnişlerden bahsedilebilir. Küreselleşme karşıtı gösterilerden ilki 1999'da Seattle'da gerçekleşir ve bunu izleyen benzer pek çok protesto gerçekleşmiştir. 2000 ile 2010 yılları arasında Dünya üzerinde çeşitli kentlerde kitlesel protesto hareketleri ve siyasi patlamalar yaşanmıştır.

David Harvey, "Asi Şehirler" kitabının bir bölümünde kentlerin direnişi ile adeta bir virüs gibi diğer kentlere de yayılmasının öneminden bahseder. 1848'de Paris'te ortaya çıkan devrimci hareket burada devrimci bir ruh halini aldıktan sonra Berlin, Viyana, Milan, Budapeşte, Frankfurt gibi nice Avrupa kentine yayılmıştır.

2.4. Türkiye'de Performans Sanatı ve Aktivizm

''1930'lu yılların ortalarından başlayarak dans, müzik, tiyatro ile iç içe girmiş, disiplinlerin sınırlarını aşmaya çalışan eylemlere dönüşmüştür. Daha sonraki yıllarda Amerika, Avrupa, Japonya ve Avustralya gibi farklı coğrafyalarda farklı koşul ve kültürlerin etkisiyle gelişimine devam etmiştir''. (Gürcan, 2003)

1960'lı yıllarda Amerika ve Avrupa'da sıkça görülmeye başlanan performans sanatı avangart sanatçıların kışkırtıcı ve kurallarını yıkıcı yaklaşımlarla hareket etmişlerdir.

''90'lı yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye'deki performans sanatı örnekleri, müzik, tiyatro, şiirin yanında video, beden ve dans ile etkili bir şekilde verilmiştir.

2.5 Siyasi Otoriteye Direniş Formu Olarak Aktivizm

2.5.1 Halil Altındere

1990'ların ortasından itibaren video, heykel, enstalasyon, performans ve fotoğraf gibi farklı alanlarda başarılı işlere imza atan Halil Altındere aktivist yönüyle dikkat çekmiştir. 1990'lı yıllarda eğitim kurumlarının dışına çıkmış; alternatif sanat etkinlikleri, festivaller ve çeşitli organizasyonların yanı sıra uluslararası sanat etkinliklerinde yer almaya başlamıştır.

Siyasi otoriteye karşı politik duruş sergileyen Altındere ilk uluslararası görünürlüğünü 1997 İstanbul Bienali'yle kazandıktan sonra Türkiye çeşitli ülkelerde bireysel ve karma sergilere katıldı.

Kimlik meselesini sorgulayan Altındere Bienal kapsamında 'Tabularla Dans' adlı bir çalışmasını yerleştirmiştir.

"Tabularla Dans' çalışmasında nüfus cüzdanında verilen kimliğin kişilere doğar doğmaz dayatılan hazır kimlikler olduğunu vurgular, resmi kimliğin kişinin gerçek kimliğini yansıtmadığına dikkat çekmektedir" (Bozdağ, 2014, s. 24).

Görsel 10: Halil Altındere, Tabularla Dans, 1997

Kimliğinde her daim okunaklı halde duran "Sürgücü" köyü Mardin'in bir köyüdür. 1990'lı yıllarda boşaltılan köyün adı yersiz yurtsuzlaştırılan kimliğe bir gönderme yapar. İktidarın kapsayıcılığı ve tahakkümüne karşı bellek mücadele etmekte ve bir direnme olanağı sunmaktadır (Akay, 1998, s.194).

Milliyetçi ideolojileri eleştiren Halil Altındere işlerinde iktidar gücünün toplum üzerindeki tahakküme odaklanıyor.

‘’Ancak Altındere’nin hazırladığı sergi kataloğu “TSK’yı aşağıladığı” gerekçesiyle toplatıldı. Ardından Altındere’ye “TSK’yı alanen aşağılama” suçundan TCK’nın 301. Maddesi uyarınca ceza soruşturması açıldı’’ (Ergün, 2005).

Altındere yapıtlarında yakın Türkiye tarihine dair iktidarı, bireyleri, ordu, yasak, kutsal gibi günümüz Türkiye’sinin meselesi haline gelmiş kavramları “alışılmışın dışında bir yaklaşımla” ele aldı.

2.5.2 Şener Özmen

Şener Özmen 90’lar sonrası sanat dünyasında sesini etkili bir şekilde duyurdu. Kendisi aynı zamanda yazar, sanat eleştirmeni ve bir çevirmendir

‘’1990’larda olduğu gibi 2000’lerde de İstanbul merkezli sanat dünyasının İstanbul dışında yaşayan sanatçılara adeta “temsil politikaları” dahilinde sanat yapmaları konusunda talimat verdiği görüşündedir’’ (Çalıkoğlu, 2005, s.58).

Türkiye’nin yanı sıra çeşitli ülkelerde, bienallerde sergilediği videolarıyla kendini merkeze göre konumlandırmaya çalışan bir sanatçı olduğundan bahseder. Ona göre bu periferide yaşayan her sanatçı için geçerlidir. Güçlü video çalışmalarıyla iktidar, kitle ve bireyi sorgular.

2012’de Çorak bir arazide, büyük taş ve kayalarla örtülü bu alanda Sanatçı Aslında Ne İster’ adlı bir video performans gerçekleştirir.

Görsel 11: Şener Özmen, Sanatçı Aslında Ne İster, 2012, Video, 02'19"

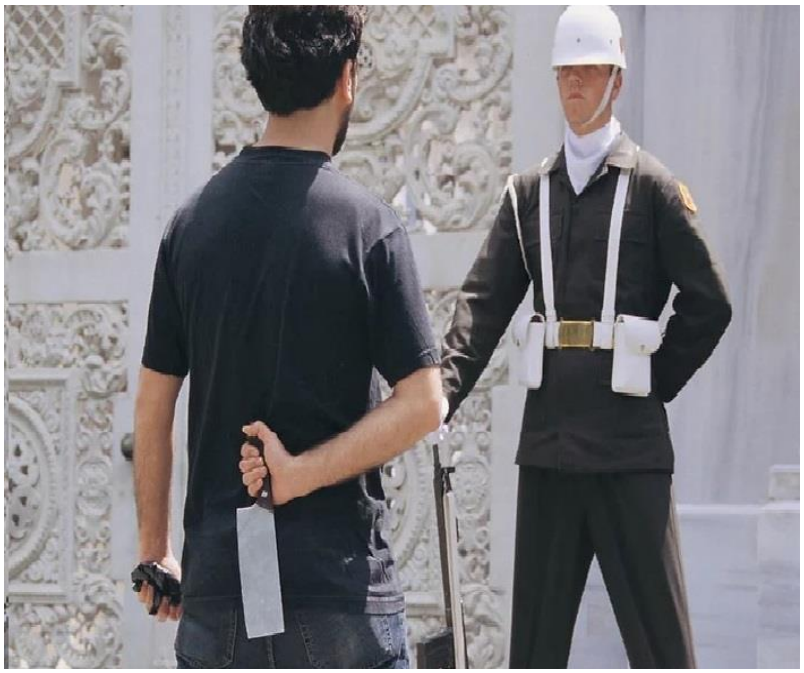
Yoğun rüzgâr ve uçak sesleri arasında dört bir yanına dönerek “Sizce bulunduğum noktadan dünya sanatını etkilemem mümkün mü?” sorusunu tekrarlar. Ancak gürültüden

sesini duyuramaz. Periferideki sanatçının sesini ne denli duyurabildiğini sorgulayan Özmen bu şartlar altında Dünya sanatını etkilemesinin imkansızlığını işler.

2.5.3 Burak Delier

Gezi Parkı direnişinden sonra kamusal alanda sanat üzerine pek çok tartışma yapıldı. Delier'in "Sanat Konuşmaları", sanatın sokakla ilişkisine yeniden bakmak için sessiz sedasız kotarılmış anlamlı bir eylem biçimi. Direnişin başlattığı potansiyel sokak karşılaşmalarından beslendiği hissini uyandırırken, "kamusal diyalog" kavramını hatırlamamızı sağlıyor. (Pınar Öğrenci s.2)

Birden fazla formatta üretim yapan sanatçı; bireysel, kolektif üretimlere ve çeşitli iş birliklerine imza atıyor. Delier gündelik hayattan kesitleri gerilla taktiğiyle absürt gelişmeler yakalar. Kapitalizm ve çağdaş sanat pratikleri arasındaki ilişkileri görünür kılar. Mevcut iktidar alanlarının ötesinde kendine yer edinmeye çalışan Delier işin öznesi olarak 'Bekçi performansını sergiliyor.

Görsel 12: Burak Delier, Bekçi, 2005

Arkasında gizlediği satırla bir güvenlik memurunun karşısında belki çok kısa bir süre, bir anlığına duruyor. Fotoğraftan biraz sonra olanlar kaygı verici boyutta.

Delier burada kişisel gelişim ve koçluk meselesine değindiğini belirtiyor. Kendi kendinin koçu, kendi kendini eleştiriyor ve yönetebiliyor hali…

2.6 Türkiye'de Beden ve Performans Bağlamında Aktivizm

" Eğer bir şey varsa, o da sanat ahlakla, insanlığa olan inancımızla ilgilidir. O olmadan, sanat yoktur." (Ai Weiwei)

Cinsiyet ve kimlik bağlamında avangart hareketler 90'lı yıllardan sonra başlamıştır. Türkiye'de sayılı isimlerden olan cinsiyet eşitliği meselesini gündemine alan Nezaket Ekici feminist kimliği ile performans sanatının bağlamını ortaya koymuştur. Performans sanatı, Avrupa'da önemli aktivist bir harekete dönüşmüştür. Özellikle 1960'lardan sonra etkisini önemli bir ölçüde göstermiştir. Fütürizm ve Dada döneminden sonra oldukça etkili feminist bir alana dönüşür. Beden ve performans da etkili bir eyleme dönüşür. Bu anlamda aksiyon resimler yapmaya başlayan Jackson Pollock, performans ve resmi birleştirerek tuvalde bir devrimi gerçekleştirmiştir. Geçmişinde yaşadığı olaylardan yola çıkan Joseph Beuys performansında bir şamanı andırırcasına transa girer ve her an bir şeyler olacakmış gibidir. Yine aynı dönem performans sanatçılarından Marina Abramovic, 70'li yılların önemli ve üretken kadın sanatçılarından biridir. Bedenini kullanarak bunun sınırlarını zorlayan feminist sanatçı bedene dair mistik konuları irdelemiştir. Günümüzde güncel değerini koruyan sanatçı önemli de bir Türk sanatçıya ustalık etmiştir. Nezaket Ekici uluslararası birçok galeride performanslar sergilemiş ve geçmişinden izler taşıyan göç meselesini gündemine almıştır.

2.6.1 Nezaket Ekici

Görsel 13: Nezaket Ekici, Double Bind, Performans, Atropos,2006

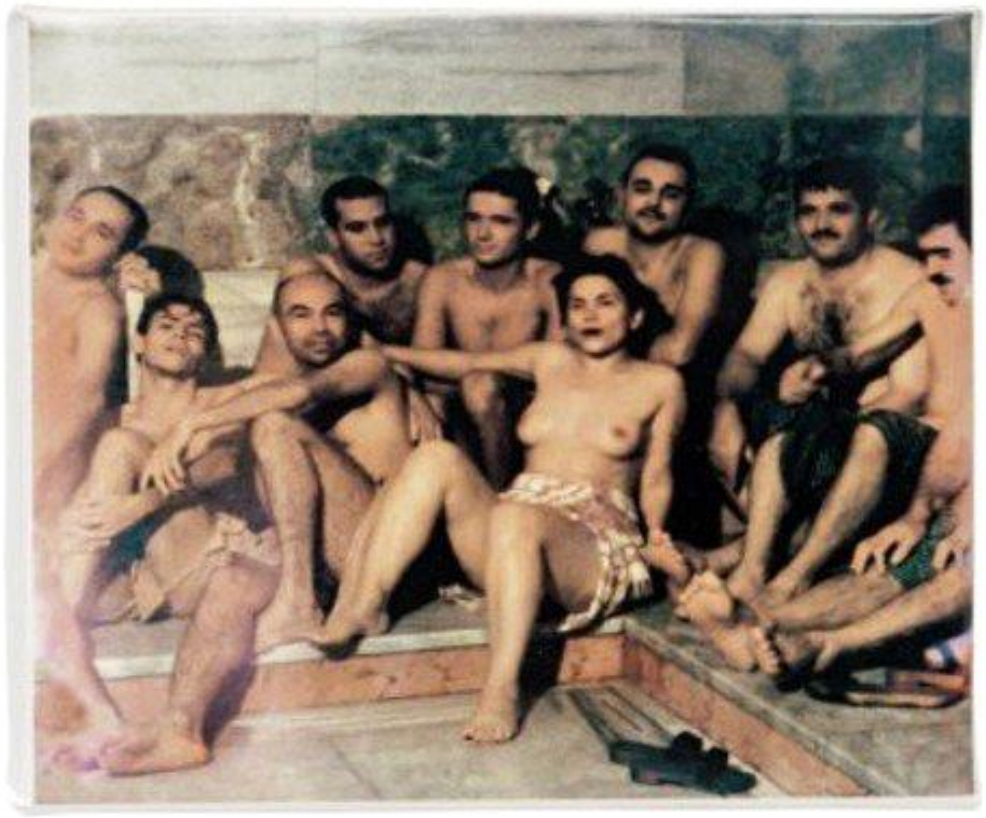
Özgürlük eylemini derinlemesine işleyen sanatçı, özgürleşmeyi soyut bir şekilde göstermektedir. Saçlarından tavana ip ve kanca ile bağlı olan sanatçı bir makas yardımıyla ipleri tek tek kesmeye başlar. Aynı zamanda saçını da bir tutam keser ve özgürleşirken kendinden bir parçadan vazgeçmiş olur.

Yunan mitolojisinde kader tanrıçası olan Moiro ile bağlantılı olan performansın adı ‘’Atropos’’ tur. Kader ipliğini makas ile bölen Atropos, özgürleşip kendi yaşamın efendisi olmaya hazırdır. Sanatçı bir çıkış yolu arayarak kendi saçlarını kesmeye başlar. Tıpkı mitolojideki öğreti gibi kişinin özgürlüğü kendi elinde ve er ya da geç bunu başarabilir. Kaderin iplerinden kurtulmak mümkündür.

Kadın performans sanatçısı aynı zamanda feminist tavırlarıyla da cinsiyet eşitsizliğine değinen bir performans oluşturmuştur. Aktivist bir hareketle kadınların özgürlüklerini nasıl kendi elleriyle elde edebileceklerini göstermiştir.

2.6.2 Şükran Moral

Türkiye'de performans sanatın en önemli temsilcilerinden biri olan Şükran Moral cinsiyetçiliğe kafa tutan işleriyle uluslararası alanda etkili olmuş feminist bir sanatçıdır. Sanatçı mekân olarak genelev hamam ve akıl hastaneleri gibi yerleri kullanarak mekan-işlev boyutunu irdelemiştir.

Görsel 14: Şükran Moral, 'Hamam' performans, İstanbul, 1997

Şükran Moral, İstanbul'da gerçekleştirdiği bu performans Türkiye'deki sanat tarihi içinde önemli bir yere sahiptir. İstanbul'da erkekler hamamında bir süre geçiren sanatçı durumun absürtlüğünü göstermiştir. Erkeklerin onu yıkamasına izin vererek tüm kalıplara bir meydan okumuştur. Görseldeki absürtlük kadın-erkek eşitliğini ne boyutta olduğunu anlamamızı sağlıyor. Alışık olunmayan bu karede sanatçı feminist tavırla hareket etmiş, eşitliğe aktivist bir yolla vurgu yapmıştır.

"Şükran Moral'ın çalışmalarında gözlemlenen kadınların önce özgürlüklerini elde etmesi ve ardından toplumsal yaşam içerisinde de erkeklerle olması gereken eşitlikleri üzerine

kuruludur. “Hamam” başlıklı çalışması bu tarz bir kültürel cinsiyetsizleşmenin vurgusunu içermektedir. Ama bu aşamaya geçiş, öncelikli olarak farklılıkların iyice tespit edilmesinden geçmektedir. Buna bağlı olarak sanatçı, koşullanmış ayrıksı eğitim sistemini ve kadının daha çocuk yaşlardan itibaren öteki olarak inşasını 2009’daki Yapı Kredi kazım Taşkent Sanat Galerisi’ndeki “Aşk ve Şiddet” performansında açıkça sergilemiştir."
(Arapoğlu, s10, 2016)
19.yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan feminist sanat giderek etkisini arttırmış ve günümüzde erkek egemen yapısına başkaldırı olarak şekillenmiştir.

2.6.3 CANAN

Türkiye ve uluslararası alanda etkisini gösteren CANAN kendisini aktivist feminist olarak tanımlar. İktidar ve kadın bedeni arasındaki ilişkiyi irdeleyerek bu anlamdaki bireysel özgürlüğü sorgular bir tavır geliştirir. Çalışmalarında konularını video fotoğraf ve kolajı masalsal bir dille aktarır.

Görsel 15: CANAN, ‘Cennet’ 2017

Provokatif işleriyle bilinen Canan bu kez bilinçaltımıza girerek kendimiz ve dış dünya ile aramıza bir ayna tutmaktadır. Cennet ve cehennem bizim için neleri kapsar? Hayatımızı bu

anlamda nasıl şekillendiriyoruz? Bu kavramlarla hayatımızda önemli yer tutan iyilik kötülük ve vicdan muhasebeleri, zihnimizi çokça meşgul eder. Çektiğimiz vicdan azabının hayattaki davranışlarımızın bir sonucu olduğundan bahseden Canan, burada yerleştirdiği cennet çalışması bize tekrar sorgulama fikri vermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Aİ WEİWEİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Aİ WEİWEİ

3.1 Ai Weiwei

Ai Weiwei, muhalif bir sanatçı olarak evrensel bir kimlik yakalamıştır. Aynı zamanda bireysel özgürlükleri ön planda tutmayı isteyen bir sanatçıdır. Günümüzde yaşanan büyük toplumsa olaylarda hiçe sayılan insan yaşamı önemli evrensel bir problem haline gelmiştir. Dünya üzerindeki bu refah farkı özümsenemeyecek düzeyde büyük boyuttadır. Ai Weiwei'nin çalışmaları politik ve eylem gücünü barındırdığından siyasi erkin hoşuna gitmeyen bir durum oluşturur. Karşı çıkmayla beraber aktivizmi de kullanan Ai Weiwei önemli insani sorunlara yer verir. Heykel ve enstalasyonlarıyla önemli insan hakları ihlallerine dikkat çeker. Aynı zamanda fotoğraf ve film alanlarında aktif olmayı başarmıştır.

Politik ve aktivist duruşunun yanında Çin hükümetini eleştirebilen nadir insanlardan biri olmuştur. Çin hükümetine yapılacak basit bir eleştirinin bile nelere yol açabileceğini bilen hayranları, Weiwei için bu anlamda tedirgindirler.

''Ai Weiwei, yaşamı boyunca sürekli bugünün gerçeğini aramış; temel hak ve ifade özgürlüğü için mücadelesini sürdürmüştür. Çalışmaları aracılığıyla önemli insani sorunlara ve insan hakları ihlallerine dikkat çekerek bireyin toplumdaki yerini vurgulamıştır. Sanatçıyı toplumsal değişimin kilit figürü olarak nitelemektedir.''
(Rosenthal vd, 2018, s. 45-107)

Kendine has bir üslup yaratan Ai Weiwei yaptığı işlerle çapında kısa sürede tanınır oldu. Günümüz Dadacısı olarak da görülebilir. Sesini duyurduğu bir başka alan ise siyasi aktivizm ve blog yazarlığıdır. Böyle bir ülkede bu tarz yönelimlerinin olması hiç de hoş karşılanmaz. Weiwei'nin sonunu getirebilecek özelliklerdir.

Dünya çapında ün kazanmasına neden olan olay 'Ay Çekirdekleri' sergisidir. Gösterim Londra Tate Modernde oldu ve büyük ilgi ile karşılanır

Görsel 16: Ai Weiwei Ayçekirdekleri Lonndra Tate Modern 2010

Toplam 150 ton ağırlığında ve 100.000.000 adet tohumdan oluşan bu devasa kütle Tate Modern'in Turbine Hall'unda zeminde kalın bir tabaka oluşturacak şekilde serilmiştir.

Ai Weiwei'nin Ayçiçeği sergisi, her biri görünüşte aynı, ancak aslında benzersiz olan milyonlarca küçük çalışmadan oluşurlar. Ne kadar gerçekçi görünseler de bu gerçek boyutlu ayçiçeği çekirdeği kabukları aslında porselenden elde edilmiştir. Her bir tohum, Çin'in Jingdezhen kentinde küçük ölçekli atölyelerde çalışan uzmanlar tarafından ayrı ayrı şekillendirilip ve boyanmıştır. Endüstriyel olarak üretilmekten çok, yüzlerce yetenekli elin çabasıdırlar. Türbin Salonunun geniş endüstriyel alanının içine dökülen 100 milyon tohum, görünüşte sonsuz bir manzara oluşturuyordur. Başta izleyicilerin uzaktan incelediği bu çalışmanın daha sonra yakından izlenmesine, hatta üzerinde yürünmesine izin verilir. Bu tür müdahaleye açık olması demek onların avuç avuç götürülmesi ihtimalini bilmek demektir. Ai Weiwei bunun farkındadır ve bir müddet müdahale etmez. İnsanlar çekirdeklerin üzerinde gezdi oturur, uzanır ve yuvarlanırlar. Böylelikle porselenin modern hayatta Çin'deki etkilerinin Avrupa'daki seyircilerle temas etmesini sağlanır. Porselen neredeyse Çin ile eş anlamlıdır. Bu işi yapmak için Ai Weiwei, tarihsel olarak Çin'in en değerli ihracatlarından biri

olan geleneksel işçilik yöntemlerini ele almıştır. Ay çekirdeği, bizi 'Çin Malı' ürünlerinin bugünkü kültürel ve ekonomik alışverişin jeo-politikasına bakmamızı sağlar.

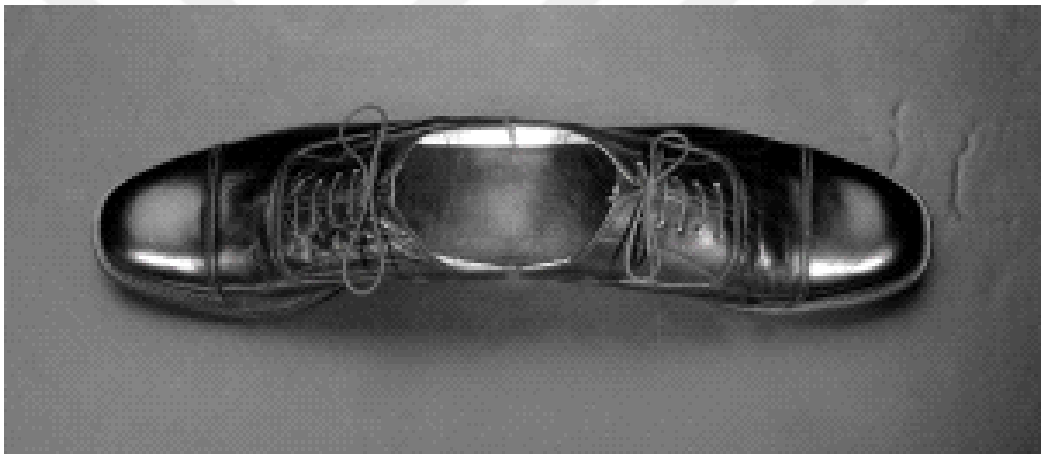
İnsanlar, günlük hayatımızda yer alan ama aynı zamanda sıradanlaşan nesneler üzerinde zaman harcayan, onları evirip çevirip tamir edip bir dizi garip nesne ve tuhaf yerleştirme sanatı yapan uzak doğulu iri yarı biri ile karşılaşır. Nesneleri işlevinden çıkarıp yeni bir form kazandırır. Öyle ki birbirine geçen tuhaf sandalyeler ve yine mermerden sandalyeler ilgi çekici bir boyuttadırlar. 55. Venedik bienali için ‘’Bank’’ adını verdiği 886 adet üç ayaklı ahşap tabureyi birbirine devasa bir kütle oluşturacak şekilde monte eder.

Görsel 17: Ai Weiwei, Bang, 55. Uluslararası Sanat Sergisi- Venedik Bienali 2010-2013

Bugün Çin'de, üç ayaklı tabure bir antika değeri taşır ve her ailede nesilden nesile aktarılan en az bir taburesi olur. Tek tip bir yöntemle üretilen bu ürün, Çin genelinde ve toplumun tüm sektörlerinde yüzyıllardır kullanılmaktadır. 1966'da başlayan Kültür Devrimi ve ardından ülkenin modernleşmesinden sonra, bu taburelerin üretimi hızla düşmüştür. Bu ahşap taburelerin yerini alüminyum ve plastik malzemeden üretilen sandalye ve mobilyalar yer almıştır. Ai Weiwei, hala bu ahşap sandalyeleri yapabilen, alanında uzman ustalarla çalışıp 886 adet basmakalıp ahşap sandalye üretir. Daha sonra sergi alanında onları

monteleyerek sürekli gelişen bir devasa yapı elde eder. Bu devasa yapı, genişleyen, büyüyen dünyanın mega kentlerinin hızla çoğalan organizmalarını anımsatır. Hızla gelişen ve değişen dünyamızda kültürün de varlığını koruması zorlaşır. Weiwei kültür politikasını işlerken aynı zamanda emek sömürüsü üzerinde durmuştur. Seri üretim çağında çalışan işçilerin zor koşullarda olduğuna sıkça değinir ve bu yüzden hükümet ile başı çoğu kez derde girmiştir. Hükümet ile bu şekilde tanışması küçüklük yıllarına dayanır. Bir şair olan babası, yazdığı politik, kural dışı şiir ve metinler yüzünden Mao hükümeti tarafından Gobi çölüne sürülmüştür. O dönem daha küçük olan Ai Weiwei hayatının önemli bir kısmını sürgünde geçirir. Burada büyürken çeşitli işlerde çalışıyormış ve ayakkabı imal etmiştir. "İki ayağa bir pabuç" çalışmasını o yıllara dayandırmıştır.

Görsel 18: Ai Weiwei, İki Ayağa Bir Pabuç, 1987

Dada'cılardan çokça etkilendiğini ve bazı çalışmalarında çeşitli göndermeler yaptığını görürüz. Ai Weiwei 1987 yılında İki Ayağa Bir Pabuç adlı eserini üretir. Çin'deki insanlık dışı imalat sürecini sürekli işleyen Weiwei ''iki ayağa birden giyilebilir'' deyimini doğrular bir tasarım yapmıştır.

Çin hükümeti ile başı dertten kurtulmayan Ai Weiwei'ye yapılan hükümet baskısı, stüdyosuna görüntü ve ses kayıt cihazları yerleştirilmesine kadar ilerlemiştir. Ona karşı yapılan bu hamle onun kararlılığı ve yılmaz ruhunun bir kanıtıdır. Ai Weiwei kamera işlerinde sosyal, ekonomik, sanatsal ve politik değişikliklerin gücüne işaret eder. Burada kamerayı tamamen dönüştürür ve yeni bir biçimde sunar. Ai Weiwei çalışmalarında üretken bir meydan okuma ve bir çeşit protesto etme tavrı geliştirir. Onun bu aktivist duruşu, kamusal

ve özel alanların sınırlarını çözmekle birleşir. Büyük şehirlerde ve kentlerde de karşımıza çıkan bizi sürekli kayıt altında tutan bu cihazlar, artık evimize de bir şekilde girebilir.

Görsel 19: Ai Weiwei Surveillance Camera / Gözetleme Kamerası (2010

Ai Weiwei'nin *Gözetleme Kamerası* modern dünyanın daha uğursuz teknolojik gelişmeleri hakkında ilgi çekici bir yorum sunaktadır. Aynı anda hem arkaik hem de çağdaş olan mevcut çalışma, mermer oymacılığının antik sanat formunu dijitalleştirilmiş kamera ile birleştirerek modernliğin sembolü olmuştur. Zengin beyaz mermerle işlenen ve bu nedenle işlevsel olmayan kamera, mükemmel bir minimalist heykel olarak var olmak yerine modası geçmiş hale gelir. Bir kaide üzerine oturtulmuş olan eser, dünyevi disiplinlerin büyüleyici geçişini benimseyerek yüksek sanat alanına yükseltilir. Ai, malzeme seçimiyle ilgili olarak şunları söyler: "Mermer elbette sanat tarihinde çok önemli ve zengin bir malzemedir. Anıtların geleneksel malzemesi olma eğilimindedir. Sanırım çimenlerin, bebek arabasının, gözetleme kameralarının hepsinin de bir antimon geleneğinin parçası olduğunu söyleyebiliriz: onlar hem anıt, hem de antimonlardır.

(Ai WeiWei Tim Marlow ile sohbet ederken: Exh. Cat., Londra, Royal Academy of Arts,Ai Weiwei , Eylül - Aralık 2015, s. 27).

Sanatı küresel ölçekte aktivizmle bu denli ustaca birleştiren pek az sanatçı vardır. Siyasi aktivizm ve hükümetin muhalefeti ile üretken bir sanat süreci geçirir. Bu durum Çin'deki baskıcı rejimi kışkırtır düzeye getirmesini sağlar. Ai Weiwei'nin babası değerli bir şair olan Ai Qing de hükümet tarafından bastırılmanın hedefindedir. Kültür Devrimi'ne (1966–1976) giden bu dönemde radikal entelektüellerin arasında yer alır. Ai Qing, karısı Gao Ying ve küçük çocuğuyla birlikte, Sincan'ın batı bölgesi olan Mançurya'nın ücra bölgelerine ve son olarak Ai Weiwei'nin çocukluğunu geçirdiği Çin'deki Gobi Çölü'ne sürgünde çalışmaya gönderilmiştir. Tüm bu yaşanmışlıkların ardından varlığı sorgulayan ve tehdit eden günlük yaşam hakkındaki gerçekleri ortaya çıkarmayı amaç eden Ai Weiwei bugün, tavrını ifade ederken sadece nesne ve yerleştirme sanatı değil, aynı zamanda yazıları, filmleri, sözleri, performatif müdahaleler ve eylemleriyle muhalifliğini sürdürmektedir.

Aile 1976'da Pekin'e döner. Ai Weiwei, yedi yıl sonra yaratıcı özgürlüğünü sürdürmek için ve Çin hükümetinin sanat üzerinde uyguladığı sansürden kurtulmak için radikal bir karar alarak New York'a taşınır. Sanatçı burada çağdaş batı sanatı ile karşılaşır. Burada zirve yapan sanat ortamında özellikle onu etkileyen, Fransız sanatçı Marcel Duchamp olmuştur. 1913'te başlayan Dadaizm ve Kavramsal sanatın önemli temsilcilerinden sayılan Duchamp, gündelik nesneleri galeride yan yana veya tek başına getirerek sanat haline getirmektedir. Birbiri ile alakasız gibi görünen nesneleri bir araya getirerek kompozisyon oluşturur ve bunlara ''Hazır Nesneler'' der. Örneğin bir mutfak taburesi üzerine dönen bir bisiklet tekerleğini takmak, bir kaide üzerine bir pisuar yerleştirmek gibi... Ai Weiwei sık sık "Sanat pratiğimde en etkili figür Duchamp olmuştur." diyerek elbise askısından yaptığı Duchamp portresine 'Asılı Adam' adını vermiştir.

Görsel 20: Ai Weiwei ‘Asılı Adam’. 1985, 39 x 28 cm.

Ai Weiwei geleneksel nesneleri kullanmayı iyi bilmektedir. Kimisini yücelttiği gibi kimisini de ezebilmektedir. Konuyu ele alış şekli gittikçe şekillenir. 1960’lar ve sonrası sanat akımlarından etkilendiği ve ustaca kullandığı eserlerinde rahatlıkla görülebilir. Özellikle Dada’dan etkilenen sanatçının elbise askısından yaptığı ‘Asılı Adam’ ve ‘Sonsuza Kadar Bisiklet’ çalışması da Duchamp’ın etkisini ortaya koyuyor.

Ai Weiwei, çalışmalarında bisiklet nesnesini sıklıkla kullanır. Burada sonsuza kadar giden bisiklet hissini yine sıklıkla kullandığı Çin’in seri üretim endüstrisine gönderme yapmaktadır.

Görsel 21: Ai Weiwei, Sonsuza Kadar Bisiklet, Taipei Güzel Sanatlar Müzesi

Çin kültüründe çok önemli bir rolü olan bisikletleri kullanan Ai Weiwei aynı zamanda bisikletin kendi hayatındaki önemine de değinir Çin'deki sosyal hayatın bir göstergesi olarak on metrelik bir alana bin adet bisiklet iskeletini harika bir görsel şölenle yerleştiren sanatçı, izleyici ile doğrudan bir bağlantı kurar. Ülkesinde sıklıkla kullanılan bisiklet hareket ve özgürlüğü de tanımlamaktadır. Çin'in bugünkü yapısına da bir gönderme yapan sanatçı, ülkenin kalabalık ve sıkışıklık problemine de değinir.

Ai Weiwei, modern Çin toplumunu anlatmaya devam ettikçe insanlar onu anlamaya ve takdir etmeye başlarlar. Böyle uzun bir süreç yaşadıktan bir dönem sonra 'dönüşüm ve yıkım' kavramlarına değinir. Bunu da antik kaplarla yapmayı denemiş ve bu kaplardan bir koleksiyon yapmıştır. Kasıtlı olarak düşürülen bu çömlekler insanların duygularında bir karmaşa yaratmasına sebep olur. Bu bazı insanlarda çömlek kültürü ve mirasını koruma duygusun kabartır. Bazıları da çömlek kültürünü kötüye kullandığını belirtir. Tüm bunlara rağmen sanatçı yine ustalığını kullanmaktadır.

Görsel 22: Ai Weiwei – Han Hanedanı Umunu Düşürmek, 1995

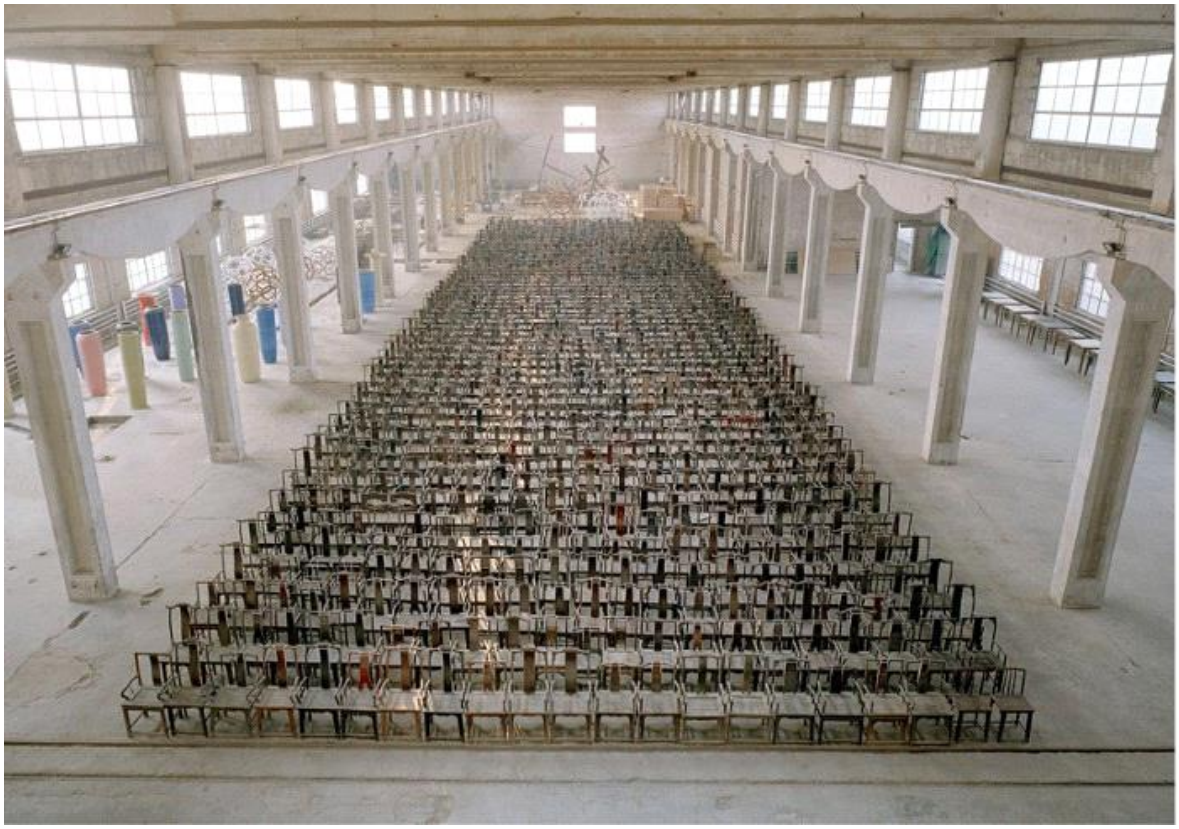
Bu performans, Ai Weiwei'nin değerli tarihi bir eseri yok ettiğini gösteren bir dizi siyah-beyaz fotoğraftan oluşur. İlk karede sanatçının elinde tuttuğu vazoyu görürüz, ikincisinde onu bıraktığını, üçüncüsünde ise yere düşüp parçalandığını. Burada hanedana ait 2000 yıllık değerli bir vazoyu yok etmenin belgesi vardır. Bugün bu belgeler vazodan daha değerli bir hale gelmiş durumdadır. Bu performans sırasında iki tane vazoyu imha ettiğini söylemiştir çünkü ilkinde kameramanı vazonun parçalanışını yakalayamamıştır. Vazolar bugün müzede sergilenmeye devam etseydi bu kadar görünür ve bilindik olmayabilirdi.

İnsanlar bu duruma ne kadar öfkelendiyse de Ai Weiwei bu öfkelere karşı çıkmıştır. "Böylesine değerli bir eser nasıl yok edilebilir?" diyen insanlara karşı Ai; Mao rejiminin kötülüklerini görmelerini istediğini belirtmiştir. General Mao'nun yıkıcı etkisini bu performansı ile göstermiştir.

Sanat dünyasını şok eden bu olay karşısında insanlar her ne olursa olsun bir yapıyı yok etmenin etik olmadığını savunmuşlardır. Bazıları ise bu duruma inanmak istemeyip onun sahte bir vazo olduğunu iddia etmektedirler.

Çin kültürü ve yapısıyla çok içli dışlı olan sanatçı bunu işlerinde de ustalıkla kullanmıştır. Olabildiğince halkla iç içe olmayı tercih etmiş ve insanları da sanatına dahil etmeyi başarmıştır. Kassel'de beş yılda bir gerçekleştirilen büyük dünya sanatına vatandaşlarını da dahil etmeyi düşünür. Bu gösteriyi daha önce yurt dışına çıkma fırsatı olmayan, olmayacak insanları seçmeyi tercih etmiştir. Aralarında işten çıkarılanlar, çiftçi, öğrenci, sokak satıcısı ve mühendisler vardır. Bunun için Almanya'ya her seferinde 200 kişilik gruplar halinde toplamda 1001 kişi gitmiştir. Vatandaşlar sanatçı tarafından özel olarak

tasarladığı üniformalardan tanınacaklardır. Terk edilmiş bu fabrikada Çinliler hem sanat objesi hem de izleyici rolündelerdir.

Görsel 23: Ai Weiwei, 1001 Sandalye, 2007, Objects, Kassel

Ai Weiwei, gelen Çinliler için özel geçici yatakhaneler tasarlamıştır. Tüm temel ihtiyaçlar özel olarak seçilmiş ve yerleştirilmiştir. Böylelikle 1001 Çinli Kassel City sokaklarında özgürce dolaşıp batı kültürüyle etkileşime girerler. Bu insanlar Çin'in farklı şehirlerinden gelirler ve aralarında çiftçi, mühendis, işsiz ve rock şarkıcısı insanlar vardır. Bir grubun özgürce sorunsuz bir şekilde dolaşması var olan tüm önyargıları yıkamaya başlamıştır. Sanatın bu yönlü birleştirici gücü kendini gösterir. Sadece sanat yaparak kitlesel bir etki bırakır.

Yakın tarihin en etkili aktivist sanatçılarından biri olan Ai Weiwei 2008 yılında Sichuan depreminde hayatını kaybeden çocuklar için bir çalışma yapmıştır. Bu depremde

80.000'den fazla insan ölmüştür ve çoğu ilkokul ve üniversite öğrencisidir. Bunun üzerine bölgede araştırma yapan sanatçı bir anneden o dokunaklı cümleyi duyar, 'kızım bu dünyada yedi yıl mutlu yaşadı'. Sanatçı Münih'te bir müze duvarının üzerine oldukça canlı renklerle "Bu dünyada yedi yıl mutlu yaşadı" yazısını yazar. Depremde birçok okul binası yıkılmıştır ve binlerce çocuk enkaz altında kalmıştır. Her bir çocuğu temsil edecek 9000 sırt çantasıyla bir enstalasyon gerçekleştirmiştir.

Görsel 24: Ai Weiwei- Hatırlama , 2009, sırt çantaları ve metal armatür, 925 x 10605 x 10 cm (364 x 4175 x 4 inç), Haus der Kunst, Münih

Ai, kayıpların bu denli yüksek olmasından devleti sorumlu tutmuştur. Çünkü inşa edilen okulların güvenlik sorunun vardır. Çin hükümeti ise depremle ilgileri bilgileri gizlemiş ve sansürlemiştir. Böylelikle kimse sağlıklı bilgi edinemez. Sanatçı bunun üzerine kendi çabalarıyla doğru bilgilere erişmeye çalışır. Sosyal medyadan başlattığı etkileşimle 100 kişilik bir grup olurlar ve deprem bölgesine gidip tek tek kayıt almaya başlarlar. Gönüllü sayısı gittikçe artar ve ülkede gündem olmaya başlar. Ellerinde 5.000'in üzerinde ölen insan ismi vardır. Hükümet bunun önüne geçebilmek için grup üyelerini tutuklamaya ve internet etkileşimlerini sansürlemeye başlar. Ama Almanya'daki bu sanat eseri sayesinde annenin bu cümlesi tüm dünyaya duyurulur. Bu 'hatırlatma' eyleminden sonra sanatçı hapse girer ve hükümet onu bir anda Çin'deki en tehlikeli kişi olarak görmeye başlar. Bu da Ai Weiwei'yi bir sanatçı ama aynı zamanda bir aktivist yapmıştır.

''Modern Çinli sanatçı Ai Weiwei, aynı zamanda politik bir aktivist olarak sanat dünyasında nadir görülen bir pozisyona sahiptir. Uluslararası sahnede sesini, başta Twitter

olmak üzere, özellikle son yıllarda Çin karşıtı sosyal medyasından tüm dünyaya duyurmasıyla tanınmaktadır'' (Sikes, 2013, s. 6).

Sosyal medyayı etkili kullanmasıyla sesini çok çabuk duyurabiliyor, kitlesel etkileşim yakalayabiliyordur. Son zamanlarda etkili küresel bir sorun haline gelen göç, büyük bir mülteci krizine yol açmıştır. Bu insani problemi duyurmak isteyen aktivist sanatçı Ai Weiwei çeşitli performans ve klipler yapmıştır.

3.2 Ai Weiwei ve Göç Olgusu

Göç çok eskilere dayanan bir olgu olsa da günümüzde çok yoğun yaşanmaktadır. Savaşların artması bunun en büyük sebebi olmuştur. Bu yüzden birçok ülke bugün göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Büyük mülteci kampları ve çadırları yeni barınaklarını oluştururlar.

Göç hareketleri çağlar boyunca devam etmiş ve kitleleri kaynaştırmıştır. Tarih boyunca birçok alana konu olan göç olgusunun sanatta da birtakım yansımaları olmuştur.

Yapıtlarında göç teması etrafında izler gördüğümüz sanatçıların çalışmaları da çoğunlukla bu deneyimlere bağlıdır. Devlet terörü, bireysel şiddet olayları, toplumsal bölünmeler, ekonomik ya da politik sebeplerle ortaya çıkan göç hareketleri genellikle gelişmiş ülkelere doğru yapılmış olmakla birlikte; yeni gidilen yurtlarda ortaya çıkan kimlik arayışı ve reddedilme durumları sanat yapıtlarına yansımıştır. (Çeber, 2018)

Aktivist sanatçılar göç kavramı üzerine farklı disiplinlerden işler üretmiştir. Göç ile sonuçlanan büyük afetleri yerinde de deneyimleyerek çeşitli araştırmalar yapan sanatçılar, bu insani krize dikkat çekmek istemiştir. Günümüzde savaş ve yoksulluğun sonucu olan göçe tüm dünya seyirci ve haberdardır. Bu süreç zarfında birçok trajedi yaşanmış ve toplum buna şahit olmuştur. Ancak yaşanan bazı olaylar bu büyük yıkımın etkisini gösterir. Henüz bebek olan Aylan Kurdi ve ailesinin göç yolundaki trajik olayı hafızalardan silinmeyecek bir etki bırakmıştır. Savaş ve ekonomik adaletsizlik yüzünden yer değiştirmeye zorlanan bu aile geride Aylan Kurdi'nin karaya vuran cansız bedenini bırakmıştı.

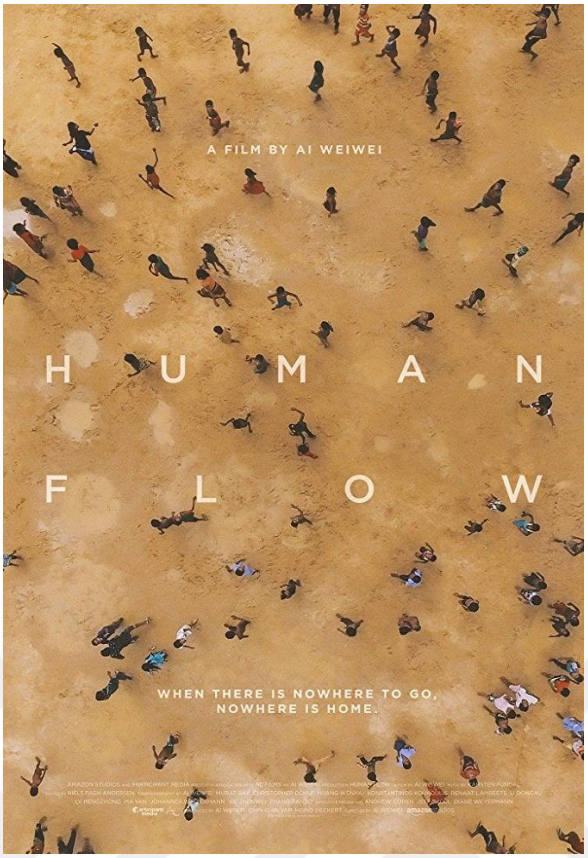
Görsel 25: Aylan Kurdi, Muğla, 2015

Bu trajik duruma tanıklık eden sanatçılar konuyu işleyerek görünürlüğü arttırma ve çözüm bulma çabasındalardır. Göçmen ve mültecilere yönelik şiddet, hak ihlali ve henüz uluslararası alanda kabul görmeyen göçmen yasasına dikkat çekmek isteyen Ai Weiwei Aylan Kurdi'ye duyarlılık örneği gösterir. 2015 yılında Yunanistan'a doğru göç eden ailenin botlarının batması sonucu Aylan Kurdi, kardeşi ve annesiyle birlikte hayatını kaybetti. Bedeni Bodrum sahilinde karaya vurmuştur. Bu trajik olay birçok mecrada işlenmiş ve güncel sanatçılarda yansıma bulmuştur. Ai Weiwei bu durum karşısında bir performans sergileyerek kayıt altına almıştır. Muhalif kimliği ve Çin hükümetine karşı tutumu yüzünden bir dönem mülteci olarak Amerika kıtasına göç etmek zorunda kalmıştır. Böylelikle kendisi de göç ve mülteci olgusunu deneyimlemiştir. Yine memleketinde son dönem gösterilerde aktif rol oynamış ve yaşananları belgelemiştir. Aylan Kurdi trajedisinden sonra sanatçı Midilli adasına gidip çakıl taşları üzerinde bebeğin bulunduğu şekliyle performans gerçekleştirmiş ve bunu belgeleyip Hindistan sanat fuarında sergilemiştir.

Görsel 26: Ai Weiwei, 2016

Performans, fotoğraf, yerleştirme sanatının yanında film yönetmenliği de yapan aktivist sanatçı Ai Weiwei, o sıralar küresel mülteci krizini ele alan uzun metrajlı filmini çekiyordur. Bu insani krizin birebir içinde zaman geçirmiş ve yaşadıkları büyük zorlukları kayda almıştır. Dünya üzerinde 40 mülteci kampını gezmiş, çekim ve röportajlar yapmış, insani krizi çarpıcı bir şekilde kayıt altına almıştır. Film boyunca savaş ve sefaletin insanları nasıl etkilediğini görürüz. Ayrıca iklim değişikliğinin de etkili olduğu göç olgusu insanları hayatta kalma savaşına zorlamaktadır.

Görsel 27: Ai Weiwei, İnsan Seli, 2017

‘’İnsan Seli’’ belgeselinde sanatçı kişisel bir yolculuğa çıkar ve günümüzde mültecilerin yaşam koşullarını gözlemler. Mülteci krizinin büyük bir çapta olduğunu görünür kılmak amaçlanır. Çekimlerin bir kısmı Türkiye’de yapılır ve doğuda devam eden çatışmalarda evlerini terk etmek zorunda kalan insanlarla röportaj yapılır. Antalya Film Festivalinde gösterilen film bir sansüre uğrar ve yarıda kesilir. Gerekçe olarak röportajlardaki yasaklı kelimeler gösterilir.

Birçok ülkede gösterime giren film 65 milyon insanın zorla yerinden edilmesini konu alır.

Görsel 28: Ai Weiwei, İnsan Seli, 2017

Suriye ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu toplam 33 ülkede 1 yıl boyunca çekilen film yıkımın gücünü gözler önüne serer.

Görsel 29: Ai Weiwei, Güvenli Geçiş, Berlin, 2016

Weiwei, Almanya'nın Berlin kentindeki Konzerthaus'da gerçekleşen, dünyadaki birçok ünlü ismin katılacağı Yardım ve İyi Niyet Galası (Cinema for Peace Gala) başlamadan önce salonun ön tarafındaki sütunları mültecilere ait 14.000 can yeleği ile kaplar ve diğer tarafa da üzerinde "Safe Passage (Güvenli Geçiş)" yazan büyük bir bot koyar. Mülteciler ile ilgili yaptığı bu çalışma ile birçok övgü alan Weiwei, galaya Dior, Chanel gibi marka kıyafetleriyle katılan ünlülere mültecilere soğuktan korunmaları için verilen altın rengi battaniyeler dağıtmıştır. Ünlülerin bu altın rengi battaniyelere sarılıp alaycı bir şekilde sosyal medyada fotoğraflar paylaşması birçok insandan tepki almıştır (Uslu, 2019:153). Dev sütunları parlak bir turuncuya dönüştüren can yelekleri, Türkiye'den Yunanistan'a zor şartlarda deniz yolu aracılığıyla geçmek isteyen mültecilere aittir. Berlin'in merkezine kurulan bu sıra dışı enstalasyon çalışması; ülkelerini terk etmek zorunda bırakılan, zamanını yaşam mücadelesiyle geçiren, yeni bir yaşam umudu ile Avrupa'ya gitmeye uğraşan mültecilerin ve bu yolculuk esnasında yaşamını kaybeden binlerce insanın hikayelerine dikkat çekmeyi amaçlamıştır.

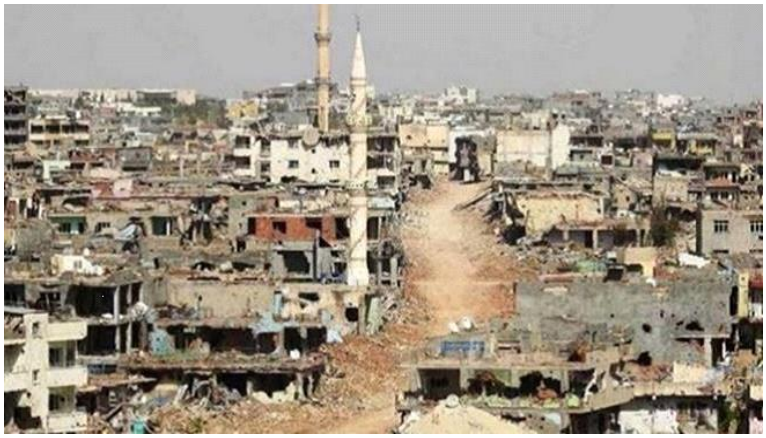
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SEHİR HAKKI GERÇEĞİNDE NUSAYBİN ÖRNEĞİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SEHİR HAKKI GERÇEĞİNDE NUSAYBİN ÖRNEĞİ

4.1 Şehir Hakkı Gerçeğinde Nusaybin Örneği

2016 yılında Nusaybin'de halkların kendi kaderlerini tayin etmeleri için özyönetim direniş örneği gerçekleşmiştir. Eşzamanlı olarak aynı direniş Cizre ve Sur'da da başlamıştır. Gençlerin önderliğinde sokağı ve şehri ele geçirme, iktidara karşı geleceklerinde söz sahibi olma düşüncesi ile başlamış ve şiddetli çarpışmalar sonucu kanlı devam etmiştir. Öncesinde dünya çapında gençlerin önderliğinde büyüyen ve Kahire'den Londra'daki sokak ayaklanmalarına, Madrid ve Santiago'ya ABD ve dünyanın sayısız kentine yayılan İşgal Et' hareketi görülmeye başlanmıştır. Bu durum bize şehir havasında dile getirilmeyi bekleyen siyasi bir şeyler olduğuna işaret eder. Avrupa kentlerindeki direnişlerde şehir yapısı daha elverişli durumdadır. Bazı önemli güzergahlara hâkim olması, sokakların dar karmaşık ve barikat kurmaya elverişli olması gibi sebepler, elverişli bir ortam hazırlamıştır. Nusaybin'deki ayaklanmada da halk sokaklara barikat kurarak ve hendekler kazarak direnişin üstünlüğünü ele geçirmeye çalışmıştır. Nitekim siyasi erk, şiddetli ve yıkımla geçecek bu süreçten sonra şehri tekrar inşa etme, kentsel yapıyı ve şehir yaşantısını, isyankâr nüfus gruplarını denetlemesine olanak verecek biçimde yeniden düzenlemeye girmiştir. Nusaybin'e yapılan yeni şehir planı ve TOKİ evleri bunun bilinen en iyi örneğidir. Bu değişim ile iktidar, kenti kontrol etme gücünü elde etmiştir.

Görsel 30: Nusaybin Kent görünümü 2016

Görsel 31: Nusaybin yeni TOKİ 2018

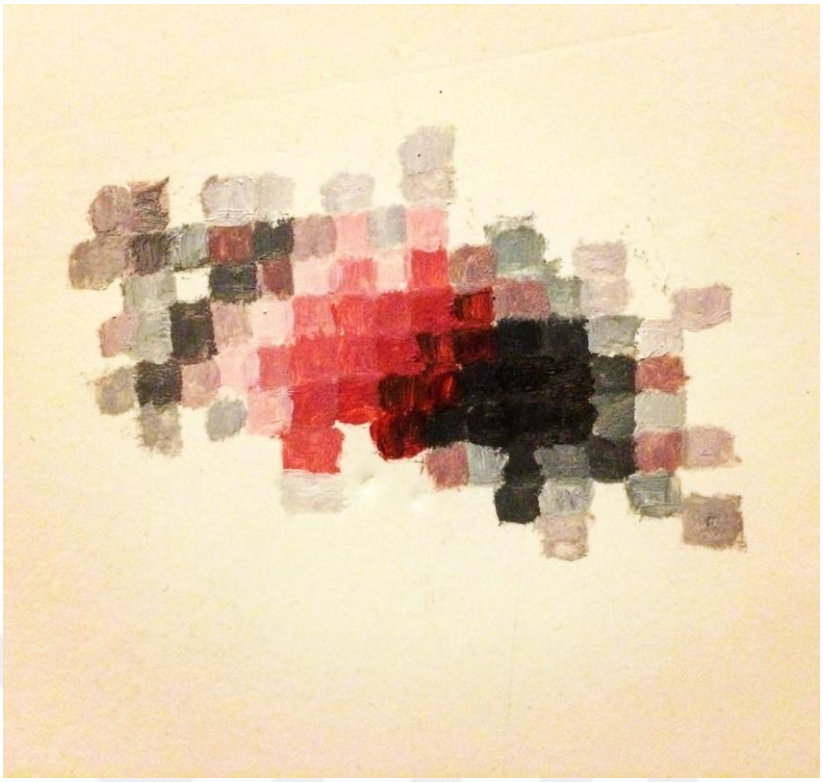
Kent iki yıl içinde büyük bir değişim geçirmiştir. Yıllar içinde kente yayılan iki üç katlı müstakil evlerin yerini nizami bir şekilde yerleşen binalar almıştır. Halkın alışık olduğu şehir yaşamı bir anda değişime uğramıştır. Adaptasyon süreciyle ilgili her savaş sonrası olduğu gibi sivil toplum kuruluşları devreye girmiş ve önemli bir rol üstlenmişlerdir.

Henri Lefebvre ‘’Şehir Hakkı’’ denemesini 1967 yılında yazmıştır. Lefebvre, şehirde oluşabilecek bir hakkın, haykırış ve talepler doğrultusunda şekillenebileceğinden bahseder. ‘’Şehirde, gündelik hayatın girdiği derin krize bir tepki olarak haykırış kaçınılmaz olmaktadır. Daha anlamlı ve daha keyifli bir şehir yaşamı yaratma talebi bu kriz ile korkusuzca yüzleşmekten doğar.’’ (Lefebvre, 1970)

2015 yılında Nusaybin'de hendeklerle, sokağa çıkma yasaklarıyla ve kentsel yıkım ile birçok ölüm ve yaralanmalarla geçen bir halk isyanı gerçekleşmiştir. Başta gençlerin başlattığı bir sokak isyanı gibi görünse de sonraları müthiş zırhlı birlikler ve ağır yıkıcı silahlar ile bir yıkım-yeniden inşa süreci oluşmuştur.

23 Eylül 2015'te Mardin Nusaybin ilçesinde bir grup sokak aralarında çukur kazmaya başlar. İlkin Fırat ve Dicle mahallelerinde açılan bu çukurlar daha sonra diğer mahallelere de yayılmış ve sayısı yüzü aşmıştır. Aynı zamanda sokaklara döşenen kilit (parke) taşları ile barikatlar kurulmaya ve buralara bomba yerleştirilmeye başlanmıştır. Halk ve iktidar bu süreci yalnızca izlemiştir, bir müdahale olmamıştır. Herkes ne olabileceğini görmek istercesine merakla beklemiştir. Çözüm süreci istenmedik bir şekilde ilerlemiş ve tarafların memnuniyetsizliği ile son bulmuştur. Bir özyönetim hevesi ve çözüm sürecinin de kursakta bıraktığı tadın devamlılığını yakalamak istercesine hendekler kazılır. 2015 genel seçimlerinin ardından iktidarın elde ettiği yeni güçle beraber birkaç ilçede oluşan bu gerilime son vermek için büyük bir operasyon başlatırlar.

Cizre ile başlayan hendek süreci Nusaybin ve Sur'da da benzer şekilde devam etmiştir. Silahlı gruplar ile devlet arasında büyük yıkımlara sebep olabilecek kadar çatışmalar sürmüştür. Birçok mahalle yıkılmış, yapılar zarar görmüştür. Sivil halk göç etmiş, birçok kişi hayatını kaybetmiştir. Sokağa çıkma yasaklarıyla birlikte Nusaybin'e giriş çıkışlar yasaklanır. Tüm iletişim ağları engellenir. Halk tüm olayları sosyal medya üzerinden anlık haberlerle göndermeye çalışmıştır. Çünkü günlerce süren sokağa çıkma yasakları ve şiddetli çatışmalarda neler yaşandığı ile ilgili bilgileri servis edecek hiçbir kurum yoktur. Bu şekilde bir sansür ile karşılaşan halk, anlık kalkan sokağa çıkma yasaklarında kenti yanlarına alabildikleri kadar eşya alıp terk etmeye başlar. Birçok mahalleye tel örgü çekilmiş ve orada devlet ile silahlı grupların çatışması devam eder. Arada kalan siviller ise yaşanan korkunç anlara şahit olurlar. Birçok sivil arada bu yoğun çatışmada arada kalıp hayatını kaybetmiştir. Siviller, bodrum katlarında sıkışarak, mahallelere döşenen bombalarla, rastgele gelen kurşun ve bombalarla hayatını kaybeder. Bu haberlerin duyulmasını sağlayan olayları anlık telefonları ile kaydeden sivillerdir. Olaylara yönelik tüm haberler ekranda sosyal medyadan takip edilir. Şiddetin medyadaki sunumu olan gazeteler yerini ekrana bırakmıştır. Parmak hareketi ile aşağıdan yukarı sürüklenen sosyal medyanın anlık görüntüleri arasında sansürlenmiş savaş görselleri akar. Ekrandaki bu hızlı değişime duygular da eşlik eder.

Görsel 32: Baver Doğanay 'İsimsiz' çeşitli gazete görselleri ve telefon formatında, fotoblok üzerine yağlı boya, 2016

Dijital bir gözlem sonucu ortaya çıkan bu işler dijital bir baskı aracı olan foto blok malzemesi üzerine çalışılmıştır. Her gün patlayan bombalar, rastgele dağılan kurşunlar, hareket güdümlü silahların yol açtığı ölümler meydana gelmektedir. Çıkma yasaklarından dolayı kopan uzuvlar, dağılan parçalar ve hayatını kaybedenler günlerce sokakta beklemek zorunda kalmaktadır. Hayatı dayanılmaz kılan olaylarla kent çevre illere her fırsatta göç vererek hayalet şehre dönüşür. Sansürün bu tarz bir boyuta ulaşması tepkileri azaltmada işe yaramıştır.

Kimlik maskelemek bir çeşit mağdur kimliğine bürünmektir. Belirli bilgileri gizlerken aşırı merak ile karşı karşıya kalınır. İmgenin, algı ve vicdanla ilişkili olarak işlevsel gücüne dair kullanımları, gücü ve etkinliği sorgulanmalıdır. Şiddet ve şiddeti kullanan taraf tarih sürecinde şekillenmiştir. Toplum birinden itaat eden, sesini çıkarmayan bireyler olmalarını beklerken, bir diğerinden de daha sert, iktidarın dilini kullanan bireyler olmalarını beklemiştir.

Görsel 33: Baver Doğanay 'İsimsiz' çeşitli gazete görselleri ve telefon formatında, fotoblok üzerine yağlı boya, 2016

Medyanın tüm sansür çabalarına rağmen halk; olayları sosyal medya aracılığı ile servis etmektedir. Telefon ekranında günlük takip edilen haberlerde şiddetin görselleri vardır. Gelişi güzel çekilen ve paylaşılan sansür-pikselleme denetimi olanağı olmayan bir alan oluşmuş ve yine bu kanal üzerinde örgütlenmeye başlamıştır.

Neyin gösterip gösterilemeyeceği kapatılacağı kişinin inisiyatifinde olan bu dönemde sansür kavramı sorgulanabilir. Bir yandan tüm çıplaklığı ile ortada olan görüntüler, bir yandan da müthiş bir sansür çabası vardır. İzleyiciye neyin nasıl gösterileceğine nasıl karar verilir?

Sansürün varlığı, 'yaptırma gücüne sahip olan' kimselerden gelen iradeli bir harekettir. Günümüzde çok yaygın hale gelmiş ve medyada giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Bu tür durumlar yeni bir form oluşturarak sahte ve taklit olmayan bir rol üstlenmiştir. Bu, mevcut bir görüntünün soyutlama haline gelebileceğini anlamaya yöneliktir. Ortaya çıkan yeni görsellerin gerçeği veya yanlışlığı hakkında sorgulama, tarihsel bir sorundur. Söz konusu görüntüler şiddetin görsel temsilleri olduğunda bu özellikle önemlidir. Ne gösterilmeli? Gösterilmesi ve gösterilmesi kabul edilebilir gerçekler nelerdir? İzleyiciye kabul edilemez durumların fotoğraflarıyla yüzleşmek etik midir? Görünür acı ve ölüm, korkunç olaylar ve katliamları temsil etmek yapmak için herhangi bir kullanım var mı?

Bu, gazete formatı boyutlarında sunulur. Dahası bu görüntüler sıklıkla kullandığımız avucumuza sığan elektronik cihazlarda sosyal medyada görülür. Bu durum, kullanacağım

malzemeyi ve formatı belirlememde etkili oldu. Telefon ve gazete formatında kesilmiş foto blok malzemesi üzerine yağlı boya ile çeşitli şiddet görmüş, bazıları gündemde uzun süre kalan yüzler ve figürler mevcuttur. Kullanılan sosyal medyanın akışkanlığı ve hızlılığı, sürekli bilgi ve görsellere maruz kalmamızı sağlar. Fiziksel bir parmak hareketi ile sürekli akan görsel bir şölene maruz kalma durumu vardır.

Görsel 34: Baver Doğanay ‘Mavi Kare’ 4x(100x100cm) branda / yerleştirme, 2017

"Sansürlenen yer, ‘altında kalan’ algıda monotonlaşmaya gider. Artık o ‘’her şeyleşmeye’’ ve ‘’genelleşmeye’’ başlar.

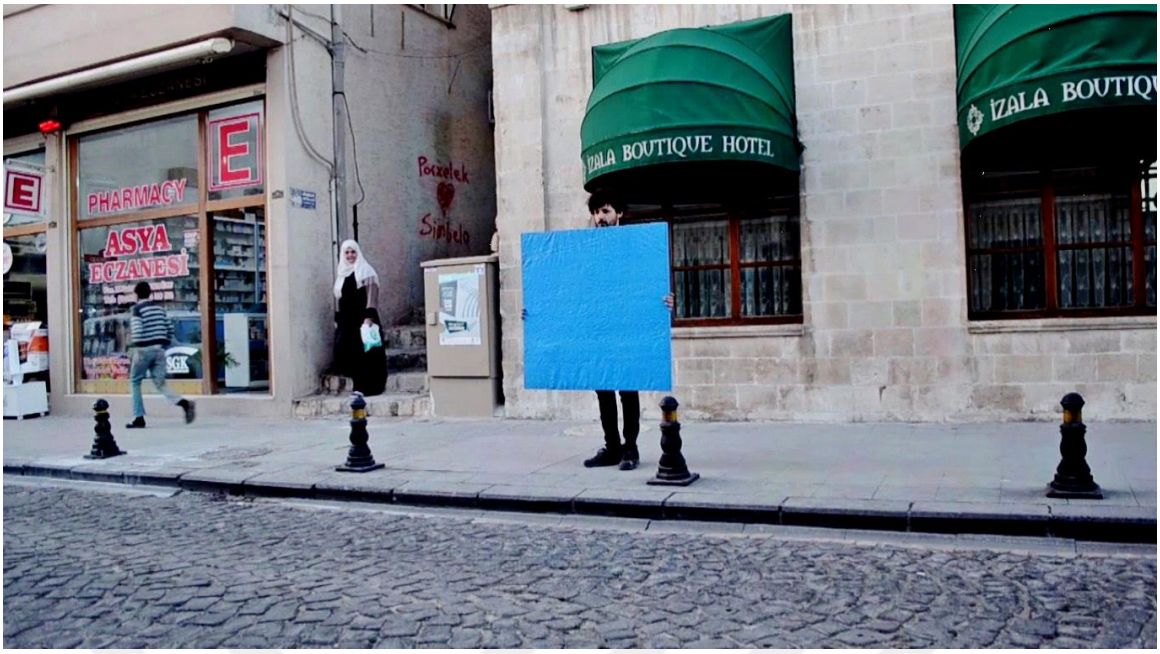
Hendek olayları ve öncesinde Kobani olaylarında birçok kentte kamu binasının yanında ev, iş yerleri ve taşıtların yakılması durumları yaşanmıştır. Patlayan bombalarla yıkılan binalar çeşitli kapatma-örtme malzemeleri kullanılarak gizlenmiştir.

Coğrafya genelinde kapatmak, örtmek, korumak ve gizlemek için kullanılan mavi brandalar, pikselin işlevi kullanım maksadı ile kavram ve anlam olarak yakın bir ilişki içine girer. Pikseli dijital ortamdan çıkarıp gözle görülür boyuta getirerek alışılmışın dışında gösterilmiştir.

Sansürün en öz birimini ele almakla onu izole etmek... Bir tane veya birkaç tane... Bir bütünün eksik parçaları… Sansürün kendisi, kapatma, gizlemenin kendisi, piksellemenin ve ilişkilenen malzemenin dili ile ilgilenmiştir."

Görsel 35: Baver Doğanay ‘Mavi Kare’ 4x(100x100cm) branda / yerleştirme, 2018

Görsel 36: Baver Doğanay 'Tek Piksel' video görselleri, video performans, 2017 https://vimeo.com/ HYPERLINK "https://vimeo.com/249920228"249920228

"Mevcut gerçekliğin yeni bir parçası olarak sansürlemenin en öz birimi olan pikselleri kullanılmıştır. Elbette, şeyleri gizlemek veya görünmez yapmak için kullanılmamış. Paradoks kaotik, karmaşık hal almış pikselleri, kavramlar arasında bağlantı kurmak ve bağlantılar oluşturmak için bir araç olarak kullanılmıştır.

Sansürleyerek saklarken, aslında; 'onu anlamak veya öğrenmek için duyulan isteğin artması' ve 'daha çok gösteriyor olma' özelliğinden fayda sağlanmıştır.

Yürümenin tek başına aktif olması ve bir yere kök salmaktan daha ziyade dünyadan gelip geçmesi, insan olmanın anlamına dair güçlü bir imgedir. ''Sansürün damga gibi durağanlığı'', en pasif direniş olan yürüme eylemini belirlerken, sosyal medyayı kullanırken ki 'parmak hareketi' ile akışın sürekli tekrar etmesi, ''durup akması'' ise yürüme şeklini belirleyen etken oldu."

Nusaybin'deki yıkımın ardından iktidar kontrolü elinde tutabileceği şekilde tekrar inşa etmiştir. Burada geniş ve birbirine rahat bağlanan sokaklar, toplumsal olaylara anında müdahalenin gerçekleştirilebilecek olanaklarda tasarlanmıştır. Toplu konut idaresinin yaptığı bu konutlar birkaç katlı ve tek tip yapı örneğiydi. Halk alışık olduğu avlulu müstakil evlerden buralara yerleştirilmiştir.

Kapatılan kentin bu denli büyük değişim dönüşümü ürpertici bir boyut kazanmıştır. Bu tür alanların özel çıkarlara teslim edilmesini ve bu müdahalelerin meşru bir düzeye getirilmeye çalışılmasını sorgular bir tavır gelişmiştir.

‘Bu tür müdahaleler ‘yaptırma gücüne sahip olan’ kimselerden gelen iradeli bir harekettir ve bu doğada ciddi değişimlere sebep olabilmektedir.

Görsel 37: 220x167cm tuval bezi üzerine yağlı boya, 2019

Şehrin yeniden inşası, iktidarın bu tür alanlara müdahale şeklidir. Hâkim olabileceği alanlar yaratmasıdır. Barikata müsait ve kaçış yollarının karmaşasına sahip sokaklar daha geniş daha kontrol edilebilir hale getirilmiştir.

Görsel 38: Nusaybin Yeni TOKİ 2018

Kent kapatıldığı günden beri ciddi bir sansür ve yaptırım içerisindedir. Hiçbir şekilde sağlıklı haber alınamamıştır. Orada yasakta kalan insanlar, sosyal medya üzerinden haber göndermeye çalışmış bir müddet ama kısıtlamayla beraber bunun önüne geçilmiştir. Olayları uzaktan gözlemlemekten başka bir seçenek yoktur. Nusaybin her defasında uzaktan kuşbaşı bir algıyla yer edinmiştir hafızalarda. Tepeden, Mardin'den ovayı izler gibi. Televizyonlar, olanları hep İHA ve uçaklardan görüntülerle servis etmiştir. Kuş bakışı tepeden bombalanan alanların görüntüleri sunulmuştur.

İkinci Dünya Savaşının getirdiği yıkımın ardından Gerhard Richterr, 1968 yılında bir dizi kuşbakışı şehir resimleri yapmıştır. Savaşın yıkım gücünü gazetelerden topladığı görselleri kullanarak sunmuştur. Almanya'nın Münih kentinde II. Dünya Savaşından sonra şehir yeniden inşa edildiğinde çekilmiş bir hava fotoğrafı üzerine bir çalışma yapan Richter, tüm sanatında olduğu gibi fotoğrafı işin hem kaynağı hem de sorusu olarak görmüştür.

Görsel 39: Gerhard Richterr ‘Stadtbild Madrid’ 277x292 cm Tuval üzerine yağlı boya 1968

Burada tasvir edilen şehir manzarası eksik detaylar ve geniş formatıyla savaş sonrası bombalanmış şehir manzaralarını anımsatır. Bombadan sonra bir kısmı yıkılmış bina gibidir... Yakından bakıldığında tanınmaz siyah beyaz renk alanlarından ve tanınmaz halde olan bu resme uzaklaştıkça kolaylıkla bir şehir manzarası olduğu anlaşılır. İzleyicinin gösterileni tanımlama dürtüsü harekete geçirmesini sağlar.

Görsel 40: Nusaybin 110x83cm tuval bezi üzerine yağlı boya

Görsel 41: Nusaybin 178x135cm tuval bezi üzerine yağlı boya

Bombalanmış bir şehir açıkça resmedilmemiştir, tuğla, taş, harç ve olası moloz karmaşası yaratan çalkalanmış fırça darbelerinde ona gönderme yapıyormuş gibi görülmektedir.

Görsel 42: Nusaybin 110x83cm tuval bezi üzerine yağlı boya,

Türkiye'nin ilk kadın haber ajansı JİNHA'nın kurucusu Zehra Doğan haber ve yayın yasağına rağmen bölgeden veri toplamaya çalışan kadın aktivist bu gerekçe ile tutuklanmıştır. Bu haber ajansı olağanüstü hâl kapsamında hükümet kararnamesi ile kapatılmıştır. Irak ve Suriye'deki iç savaşlarda haber yapmıştır. Kuzey Irak'ta İşid'in köleliğinden kurtulan Ezidi kadınlarla görüşen ilk gazetecilerden biridir. 2015'te başlayan Nusaybin hendek olaylarında haber yaptı ve bir yıl sonra bu yüzden tutuklanmıştır. 5 ay cezaevinde kaldıktan sonra serbest bırakılmıştır. Bir yıl sonraki duruşmada bu suçların yanında bir de Nusaybin ile ilgili yaptığı bir resim ve 10 yaşındaki bir çocuğun notlarını sosyal medyada yayınladığı için yaklaşık üç yıl hapis cezası almıştır. Resim, olayların sonunda Nusaybin'in artık kontrol edilebilir bir alana dönüştürüldüğü ve sürecin sonlandığını gösteren havadan çekilmiş bir fotoğraftan yapılmıştır. Bu 'terör propagandası' suçu olarak görülmüştür.

Görsel 43: Zehra Doğan Nusaybin 2016

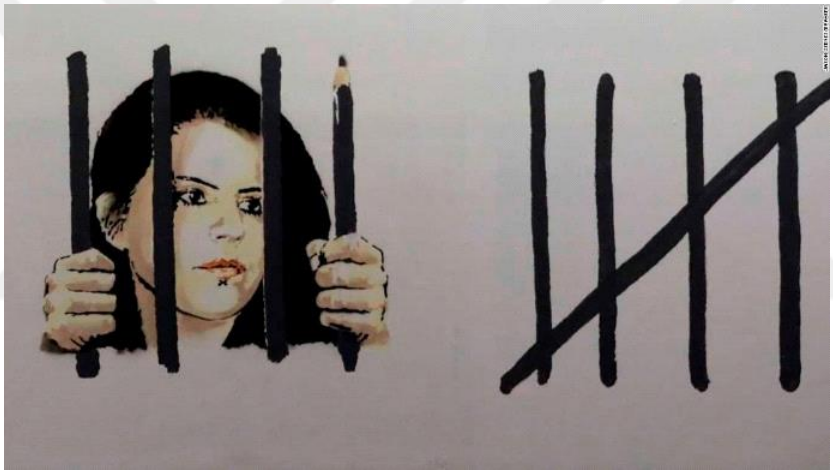

Görsel 44: Nusaybin hava fotoğrafı 2016

Bu tutukluluk sebebi ve süreci tepkilere neden olmuştur. Dünyaca ünlü sanatçılar tarafından Zehra Doğan'ın tutukluluk süreci takip edilmiştir. Birkaç metin yayınlanmış ve işler üretilmiştir. İngiliz sokak sanatçısı Banksy, bu durumu protesto etmek için Zehra Doğan'ın demir parmaklıklar ardında bir portresini duvara resmetmiştir. Bu duvar New York'un bir semtindedir. "Bu resmi yaptığı için 2 yıl 9 ay 22 gün hapis cezasına çarptırıldı" diye yazan Banksy, Portresiyle beraber "Zehra Doğan'a Özgürlük" yazmıştır. (bbc.com, 2018)

Görsel 45: Banksy, Free Zehra Doğan, 2018, Manhattan New York

Görsel 46: Banksy, Free Zehra Doğan, 2018, Manhattan New York

Banksy bir açıklamasında onu çok özlediğini söylemiş ve Zehra'nın bir resim yüzünden hapis yatması gerekmediğini savunmuştur. Çünkü kendisi de politik işler yapan bir sanatçıdır ve hapis gerektiren daha büyük işleri vardır.

‘’Gazeteci ve ressam Zehra Doğan, kendisiyle dayanışmak için ceza aldığı resmi New York'ta bir duvara yansıtan dünyaca ünlü sokak sanatçıları Banksy ve Borf'a bir mektupla teşekkür etti. Grafiti çalışmalarıyla tüm dünyada tanınan İngiltereli sokak sanatçısı Banksy, Doğan'ın mektubunu İngilizce çevirisiyle birlikte Instagram hesabından paylaştı. Paylaşımı dünyanın her yerinden 100 bine yakın kişi beğendi. Mektubunda tutuklanma sürecini,

bölgedeki çatışmaları ve cezaevi günlerini aktaran Doğan, Banksy ve Borf'a ona destek vererek Türkiye'de yaşananları tüm dünyaya duyurduğu için teşekkür etti.'' (bianet.org)

Mektubun bir kısmında "Sanat konuşmanın ötesinde bir meziyet ve bunun için daha birçok şey söylenebilir. Sana ve Borf'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Bir gün New York gibi bir kentte resmimin yansıtılacağını hayal bile edemezdim. Verdiğiniz destek, benim gibi 24 saatin 12 saatini hayal kurarak geçiren bir insanın dahi hayal edemeyeceği bir şey. Her şey için çok teşekkür ederim. Desteğinizle kendimi daha güçlü hissediyorum. Ve şimdi de Efrîn'i resmediyorum çünkü buna değer." (Doğan, 2018)

Ai Weiwei ise Zehra Doğan'ın serbest bırakılmasının ardından yaptığı bir açıklamada tüm tutsaklara gönderme yapmıştır. ''Evet Zehra Doğan serbest bırakılır ama siyasi tutukluların sayısı da çok fazladır. Zehra Doğan ile özgürlüklerine kavuşan tutukluların sayısı arttırılmalı ve bunun için mücadele verilmelidir. Basın özgürlüğünün yanında bireysel özgürlük için birlikte çalışılmalı ve üretilmelidir.'' (Weiwei, 2018)

SONUÇ

Sanat, doğası gereği muhalif bir eylemdir. Çalışmamda belirttiğim örnekler ve olaylarda da bu olgu, açıkça anlaşılmaktadır. Sanatçıların tepki ve direnişlerini yine kendi sanatlarıyla gösterdiği "artivizm" ve haksızlığa, zulme karşı genel bir duruş olan "aktivizm"i birbiriyle birçok anlamda iç içe kavramlardır... Sanatçı, aydın kesimin incelikli ve estetik direnişi, birçok toplumsal olayda dönüm noktası ve akılda kalıcı birer vurgu olmuştur.

Çalışmanın başlangıç kısmında aktivizm, sanat ve toplum ilişkisi incelenmiştir. Aktivizm, toplumsal olaylara, haksızlığa, zulme, kıyım ve yıkıma karşı her zaman eylemsel bir direnişte bulunma halidir. Sanatçı aktivizmi ise mevcut aktivizm gibi bir direniş biçimidir, estetik bir direniş... Sanatla direniş, tarih boyunca birçok olayda belirleyici, yön verici olmuştur ve yine birçok toplumsal hareketin ruhu dönemin sanat eserleri ile daha iyi anlaşılmaktadır Aktivizm, bir anlamda sivil toplum kuruluşlarının da başlangıç adımı olmuştur. Bireysel olarak haksızlıklara, toplumsal sorunlara karşı ‘’ben ne yapabilirim?’’ sorusuyla hareket eden kişilerin birleşip ‘’biz ne yapabiliriz?’’ sorusunu sorduğu kuruluşun ortaya çıkmasıyla yaptırım gücü daha yüksek hareketlenmeler olmuştur. Büyük değişimler toplumu etkilerken sanatı da etkilemiştir. Birçok sanat akımı, büyük toplumsal olaylardan sonra doğmuştur. Fütürizm, artivizm gibi akımlar, sanatçının sanatla başkaldırdığı ve direndiği akımlardır. Bunlar, çalışmada sunulan sanat çalışmalarıyla da desteklenmiştir.

İkinci bölümünde, Türkiye’de güncel sanat ve aktivizm, toplumsal hareketler, 68 olayları, gezi olayları gibi şehir direnişleri ve Türkiye’deki aktivist, performans ve beden sanatçıları üzerine durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü kısmında hem hayatı hem de sanatıyla sanatçı aktivizminde en yakın ve en akla gelen örneklerden biri olan Ai Weiwei işlenmiştir. Ai Weiwei, kendisi gibi sanatçı olan babasından ötürü yıllarını sürgünde geçirmiş bir ailenin çocuğudur. İçine doğduğu baskıcı ve problemli hükümet, kendisine bir muhalif olarak evrensel bir kimlik kazandırmıştır. Çalışmaları direniş ve eylem gücü barındırdığı için hükümet tarafından hoş görülmez fakat bu süreçte büyük bir kitle kazanır. Obje ve nesnelerle sınırlamadığı, filmlerle, performans ve gösteri ile her şekilde duyurduğu sanatıyla Ai Weiwei, yakın zamanların en etkin muhalif sanatçısıdır. Çalışmada kendisinin sanatına, öyküsüne ve muhalif yönüne değinilmiştir.

Çalışmanın son kısmı, Şehir hakkı gerçeğinde Nusaybin örneğinde kentte hükümet müdahalesi ile örgütlenmeyi kontrol altına alacak şekilde düzenlenmiş konutlardan, halkın hükümet kararıyla mantıklı bir sebep olmaksızın yıkılıp yeniden yapılacak bir şehir simgesini korumasıyla başlayan hareketin aslında tüm özgürlükler için mücadele edilen bir harekete dönüşmesine, ülkemizde hükümet baskısından kaynaklı birçok olay ve toplumsal ayaklanma gerçekleşmiştir. Bu hareketlerin de yine birçoğu, o dönemin gündemine oturan sanatçı aktivizmiyle anılmaktadır. Çalışmanın ikinci kısmı, Türkiye'nin aktivist sanatçıları ve sanat eseri örnekleriyle tamamlanmıştır.

Bu tür toplumsal meseleler kendi sanat biçimini ortaya çıkarmıştır. Bu tür durumlara maruz kalan ve yerelde olan sanatçılar görsel sanatlarla eylemi bir araya getirerek durumun ciddiyetini dile getirmiştir.

KAYNAKÇA

AKAY, A. (1998). Sanatın Yaşama Tercümesi, Toplumbilim, Sayı: 8, S. 194, İstanbul

AKAY, A. (1999). Sanatın Sosyolojik Gözü, Bağlam Yayınları 137,

ALTINDERE, H. (2015). Türkiye'de Güncel Sanat 1975-. (2015). Kullanma Kılavuzu

ALTINDERE, H. (2007). User's Manual Contemporary Art In Turkey

ALTUĞ, E. (2007). Halil Altındere Ile Söyleşi: "Eskiden Sanat Merkezleri Vardı, Oysa

ALTUĞ, E. (2011). Sahtekâr İmgenin Samimi Sızıntısı. Bir Şener Özmen Kitabı içinde.

ALTUĞ, E. (2018). Boş Odamız Mevcuttur Diyebilmek. 27 Mayıs. (2018).

ALTUNKAYNAK, S. (2010). Şener Özmen'le Söyleşi: Fikirlerin Suça Dönüştüğü Sergi. 04 Eylül 2010. Biamag.

ALTUNOK, Ö. (2017). Yuvarlak Masa Buluşmaları: Çağdaş Sanat (1). Ahmet Doğu

ANTMEN, Ahu (2014). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul: Sel Yayınları.

ARAPOĞLU, Fırat (2016), ŞÜKRAN MORAL ÖZELİNDE TÜRKİYE'DE FEMİNİST SANATTA KİMLİK VE FARKLILIK, Düzce Üni. Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Yayını.

ARTHİNG, Stephen, (2012), Sanatın Tüm Öyküsü, Hayalperest Yayınevi, İstanbul.

ARTUN, Ali (2018). Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi, İstanbul: İletişim Yayınları.

ATAKAN, Nancy (2015). Sanatta Alternatif Arayışlar, çev. Zeynep Rona, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

AYAYDIN, Abdullah, (2016), Çağdaş Sanat Akımları, Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.

BAŞARAN, B. (2007). "Fütürizm'den Siber Punk'a: Yirminci Yüzyıl Sanatında Teknolojinin Değişen Yansıması", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Bugün Her Yer Merkez". Sanat Dünyamız Dergisi. Sayı: 104. İstanbul. Yapı Kredi

ÇİÇEKOĞLU, Feride (2017). Şehrin İtirazı, İstanbul: Metis Yayınları.

DEBORD, Guy (2019). Gösteri Toplumu, çev. Ayşen Ekmekçi, Okşan Taşkent, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

ERDEN, O. (2013). Şener Özmen Ile Söyleşi. Sanat Dünyamız Dergisi. Sayı: 132. İstanbul. Yapı Kredi Kültür ve Yayıncılık A.Ş.

EVREN, S. (2011). Sakinleşemeyen Adam. Bir Şener Özmen Kitabı İçinde Revolver Publishing: Berlin ve Art-Ist Prodüksiyon Tasarım Ve Yayıncılık: İstanbul.

EVREN, S. Revolver Publishing. Berlin. Art-Ist Prodüksiyon Tasarım

FARTHİNG, S. (2012). Sanatın Tüm Öyküsü, Hayalperest Yayınevi, İstanbul.

HARVEY, David (2015). Asi Şehirler, çev. Ayşe Deniz Temiz, İstanbul: Metis Yayınları.

İnceleme/Araştırma 84, İstanbul.

KAYIN, E. (2009). Hızın ve Devrimin Sanatı Fütürizm, Kanguru Yayınları, Ankara

Revolver Publishing: Berlin ve Art-Ist Prodüksiyon Tasarım Ve Yayıncılık: İstanbul.

STALLABRASS, Julian (2016). Sanat A.Ş Çağdaş Sanat ve Bienaller, çev. Esin Soğancılar, İstanbul: İletişim Yayınları.

THOMPSON, Nato (2018). İktidarı Görmek 21. Yüzyılda Sanat ve Aktivizm, çev. Erden Kosova, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Türkiye'de Güncel Sanat 1975-. (2015). Içinde . Editörler: Altındere, Halil Ve

Uslu, M. (2019). Aı̈ Weıwei'nin Hayatı ve Sanatı, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

WILSON, Michael (2015). Çağdaş Sanat Sanıl Okunur 21. Yüzyıl Sanatını Yaşamak, Çev. Firdevs Candil Erdoğan, İstanbul: Hayalperest Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

Dünyamız Içinde . Sayı: 132. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Ve Sanat Yayıncılık A.Ş.

Bbc.com/turkce/haberler-dunya-43426144

E-Skop Bülten (2016). "Dadanın 100. Yılı / Bir Dada Kadını: Hannah Höch", E-skop Sanat Tarihi ve Eleştiri Dergisi, https://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-bir-dada-kadini-hannahhoch/2981#_edn10 (17.06.2020)

Evren, S. (2011). Sakinleşemeyen Adam. Bir Şener Özmen Kitabı Içinde . Revolver

GEN, E. (2016). "Sitüasyonistlerden Zapatistlere Başkaldırı Sanatları: Özerkliğin Estetiği", Eskop Sanat Tarihi Eleştiri Dergisi, https://www.e-skop.com/skopbulten/situasyonistlerden-zapatistlere-baskaldiri-sanatlari-ozerkligin-estetigi/2944 (14.03.2019)

Kullanma Kılavuzu: Türkiye'de Güncel Sanat. Altındere, Halil Ve Evren, Süreyya

Kültür Yayınları.

Madra, B. (2011). Kavramsal Bir Miras: Öncü Yerleştirmeler. İstanbul: Antik A.Ş.

Mardin Bienali Hemen Yapılsın! 20 Ekim. (2014). Sanatatak.

Mardin Bienali. (2018). (Http:

Özmen, Ş. (2008). Sanatçının Sözde Portresi. 22 Haziran. (2008).

Özmen, Ş. Erden, O. Ve Çalıkoğlu, L. (2013). Şener Özmen Ile Söyleşi. Sanat

Publishing: Berlin Ve Art-Ist Prodüksiyon Tasarım Ve Yayıncılık: İstanbul.

Revolver Archive Für Aktüelle Kunst Frankfurt Ve Art-Ist Prodüksiyon

Tasarım Yayıncılık İstanbul.

Www.Mardinbienali.Org/Sanatcidetay.Aspx?Asd=1036)

Özmen, Ş. (2007). User's Manual: Contemporary Art In Turkey 1986-2006.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Baver Doğanay

Eğitim: 2018, Mardin Artuklu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü.

Devam etmekte, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Bölümü Yüksek Lisans

Sergiler:

2018 BASE, İstanbul

2020 BASE, İstanbul

2020 13 Metre Sanat Kolektifi, Mardin

2021 Labirent Sanat, İstanbul

2021 Ferda Art Platform, Kişisel Sergi, İstanbul

2022 Büyükdere35, İstanbul

2022 Tütün deposu, İstanbul

2022 One Akaretler, İstanbul

2022 Artweeks Akaretler, İstanbul